

TEMIVAJATAKAM

35
0

TEMIYAJĀTAKAM.

TEMIYAJĀTAKAM̐.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

I. THE MYSTERIOUS CHILD.

1. Atīte bhikkhave Kāsiratṭhe Bārāṇasiyam̐ Kāsika-
rājā nāma dhammena samena
The childless King. rajjam̐ kāresi. Tassa soḷasahas-
saiṭṭhiyo ahesum̐. Tāsu ekā pi puttam̐ vā dhītarām̐ vā
na labhi. Nāgarā “amhākam̐ rañño vaṃsānurakkhako
‘eko pi putto natthī” ti rājaṅgaṇe sannipatitvā Kusajātaka
āgatanayeneva Rājānam̐ evamāham̐su—“deva puttam̐
patthethā” ti. Rājā tesam̐ vacanam̐ sutvā soḷasahas-
saiṭṭhiyo “tumhe pi patthethā” ti āṇāpesi. Tā Candādi-
nam̐ devatānam̐ āyācanaupaṭṭhānādīni katvā patthentiyo
pi puttam̐ vā dhītarām̐ vā na labhim̐su. Aggamahesi
panassa Maddarājadhita Candādevī nāma. Sasīlasam-
pannā ahosi. Rājā “bhadde tvampi puttam̐ patthehī”
ti āha:

2. Sā puṇṇamadvase uposatham̐ samādiyitvā cūḷa-
sayane nipannā va attano sīlam̐
The Chief Queen's āvajjetvā “sacāham̐” akhaṇḍasīlam̐
prayer is heard. rakkhāmi iminā saccena putto me
uppajjatū” ti saccakiriyam̐ akāsi. Tassā sīlatejena
Sakkassa bhavanam̐ unḥākāram̐ dassesi. — Sakko āvajjento

tam kāraṇam ñatvā “ Candādevī puttam pattheti ; handāham puttam dassāmī ” ti tassānucchavikam puttam upadhārento Bodhisattam passi.

3. Bodhisatto pi tadā vīsativassāni Bārāṇasiyam rajjam kāretvā tato cuto Ussadaniraye nibbattitvā asītivassasahassāni tattha pacitvā tato cavitvā Tāvatisabhavane nibbatti. Tatthāpi yāvatāyukam tḥatyā tato cavitvā Uparidevalokam gantukāmo ahosi Sakko tassa santikam gantvā “ samma Mārīsa taya manussaloke upapanne pāramiyo ca te pūriṣṣanti mahājanassa ca vuddhi bhavissati ; ayam Kāsikaraṇṇo Candādevī nāma aggamahesi puttam pattheti ; tassā kucchiyam upapajjāhī ” ti vatvā aññesaṇca cavadhammānam pañcāsātānam devaputtānam paṭiñṇam akāsi. So “ sādḥū ” ti sampaṭicchitvā pañcahi devaputtasatehi saddhim devalokato cavitvā sayam Candādeviyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Itare pana devaputtā amaccabhariyānam kucchimhi paṭisandhim gaṇhimsu.

4. Tadā Candādeviyā kucchi vajirapunnā viya ahosi. Sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvam ñatvā raṇṇo ārocesi. Tam sutvā Rājā gabbhassa parihāram adāsi. Sā paripunnagabbhā dasamāsaccayena dhañṇapuñṇalakkhaṇasampannam puttam vijāyi. Tam divasameva amaccagehesu pañca kumārasatāni vijāyimsu. Tasmim khare Rāja amaccaganaparivuto mahātale nisinno ahosi. Athassa “ putto te deva jāto ” ti ārocayimsu. Rājā tesam vacanam sutvā paṭhamam puttapemam uppajji. Chaviyādini chinditvā atṭhimañjam āhacca atṭhāsi. Abbhantare pīti uppajji. Hadayam sitalam jātam. So amacce pucchi—“ tuṭṭhā nu kho tumhe mama putto jāto ” ti. “ Kim kathetha deva ; mayam pubbe anāthā ; idāni pana sanāthā jātā sāmiko no laḍḍho ” ti ahamsu.

5. Rājā mahāsenaguttam̃ pakkosāpetvā āṇāpesi—

The rearing. “mama puttassa parivāram̃

laddhum̃ vaṭṭati ; gaccha tvam̃

amaccagehesu ajja jātā dārakā ‘ettakā nāmā’ ti olokehī”

ti. So “sādhū” ti sampaticchitvā amaccagehāni gantvā

olokento pañca kumārasatāni disvā punāgantvā rañño

ārocesi. Rājā pañcannam̃ dārakasatānam̃ kumārapasā-

dhanāni pesetvā puna pañca dhātisatāni ca dāpesi.

Mahāsattassa pana atidighādīdose vajjetvā alambat-

thaniyo madhurathaññāyo catusaṭṭhi dhātiyo adāsi.

Atidighāya hi itthiyā passe nisīditvā thaññam̃ pivato

dārakassa gīvā dīghā hoti. Atirassāya passe nisīditvā

thaññam̃ pivanto dārako nippīlitakhandhaṭṭhiko hoti.

Atikisāya passe nisīditvā thaññam̃ pivato dārakassa ūrū

rujjanti. Atithūlāya passe nisīditvā thaññam̃ pivanto

dārako pakkhapādo hoti. Lambatthaniyā passe nisīditvā

thaññam̃ pivato dārakassa nippīlitanhāsako hoti. Ati-

kālikāya khīram̃ atisītalam̃ hoti. Atiodatāya khīram̃

atiuṇham̃ hoti. Kāsaitthiyā khīram̃ ambilam̃ hoti. Sā-

saitthiyā khīram̃ atikaṭukādibhedam̃ hoti. Tasmā te

sabbe pi dose vivajjetvā alambatthaniyo madhurathaññā

catusaṭṭhidhātiyo datvā mahantam̃ sakkāram̃ katvā

Ḍandādeviyā pi varam̃ adāsi. Sā pi gahitakam̃ katvā

puna rañño yeva ṭhapesi.

6. Rājā kumārassa nāmagahaṇadivase lakkhaṇa-

The child's name. pāṭhake Brāhmaṇe pakkosāpetvā

tesam̃ mahantam̃ sakkāram̃ katvā

kumārassa antarāyabhāvam̃ pucchi. Te tassa lakkhaṇa-

sampattim̃ disvā “Mahārāja dhaññapuññalakkhaṇasam-

panno ayam̃ kumāro ; tiṭṭhatu eko dīpo antamaso dvisa-

hassaparivārānam̃ catunnam̃ pi mahādipānam̃ rajjam̃

kāretum̃ samattho hoti ; nāssa koci antarāyo paññāyatī”

ti vadimsu. Rājā tesam̃ vacanam̃ sutvā tussitvā kumā-

raṣsa nāmam̃ karonto yasmā kumārassa jātadivase sakala-

Kāsiratṭhe devo vassi yasmā ca rañño ceva amaccānañca hadayaṃ sitalaṃ jātaṃ yasmā ca temiyamāno jāto tasmā “Temiyakumāro” tissa nāmaṃ akāsi.

7. Atha naṃ dhātiyo ekamāsikaṃ alaṅkaritvā rañño
 The King's cruel orders. santikaṃ ānayimsu. . Rājā piya-
 puttaṃ āliṅgetvā sise cumbitvā
 aṅke nisidāpetvā ramaṇiyamāno
 nisīdi. Tasmim̄ khaṇe cattāro corā ānītā. Rājā te
 disvā “tesu ekassa corassa sakaṅṭakāhi kasāhi pahāra-
 sahaṃsaṃ karoṭha; ekassa saṅkhalikāya bandhitvā
 bandhanāgarappavesanaṃ karoṭha; ekassa sarīre satti-
 pahāraṃ karoṭha; ekassa sūlaropanaṃ karoṭhā” ti
 ānāpesi. Atha Mahāsatto pituvacanaṃ sutvā bhītatasito
 hutvā “aho mama pitā rajjaṃ nissāya atibhāriyaṃ
 nirayagāmikammaṃ akāsi” ti cintesi.

8. Punadivase pana taṃ setacchattassa heṭṭhā
 A Goddess gives advice. alaṅkatasirisayane nippajjāpesuṃ.
 So thokaṃ niddāyitvā pabuddho
 akkhini ummilitvā setacchattaṃ
 olokento mahantaṃ sirivibhavaṃ passi. Athassa pakatīyā
 pi bhītatasitassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji. So
 “kuto nu kho ahaṃ imaṃ coragehaṃ āgatomhi” ti
 upadhārento jātissarañāṇena devalokato āgatabhāvaṃ
 passi. Tatoparaṃ olokento niraye pacanabhāvaṃ passi.
 Tatoparaṃ olokento tasmim̄yeva nagare rājabhāvaṃ
 aññāsi. Athassa “ahaṃ viśativassāni Bārāṇasiyaṃ
 rajjaṃ kāretvā asitivassasahaṃsaṃ Ussadaniraye paccim̄;
 idāni pana imasmiṃ yeva coragehe nibbattomhi; pitā me
 hiyyo catūsu coresu ānītesu tathārūpaṃ pharusaṃ
 nirayasamvattanikaṃ kathaṃ kathesi; sacāhaṃ rajjaṃ
 karissāmi puna pi niraye nibbattitvā mahādukkhaṃ anu-
 bhavissāmi” ti āvajjentassa mahantaṃ bhayaṃ uppajji.
 Bodhisattassa kañcanaṇṇaṃ sarīraṃ hatthena parimad-
 ditaṃ padumaṃ viya milātaṃ dubbaṇṇaṃ ahoṣi. So

“katham nu kho imamlhā coragehā mucceyyan” ti cintento nippajji. Atha nam ekasmim attabhāve mātubhūta-pubbā chatte adhivatthā devadhītā assāsetvā “tāta Temiyakumāra mā bhāyi mā soci mā cintayi; sace ito muccitukāmosi tvam apīṭhasappi piṭhasappi viya hohi; abadhiro pi badhiro viya hohi; amūgo pi mūgo viya hohi; imāni tiṇi aṅgāni adhiṭṭhāya attano paṇḍitabhāvam mā pakāsehī” ti vatvā paṭhamam gāthamāha:—

Mā paṇḍiccayam vibhāvaya;
bālamato bhava sabbapaṇinam;
sabbo tam jano ocināyatu;
evam tava attho bhavissatī ti.

So tassā vacanena assāsam paṭilabhitvā dutiyam gāthamāha:—

Karomi te tam vacanam
yam mam bhanasi devate;
atthakāmāsi me amma
hitakāmāsi devate ti.

Imam gātham vatvā tāni tiṇi aṅgāni adhiṭṭhāsi. Sā ca devatā antaradhāyi.

II. THE TESTS.

9. Rājā puttassa anurakkhanatthāya tāni pañca
The child an enigma. kumārasatāni tassa santike yeva
ṭhapesi Te dārakā tūññ thāya
rodanti paridevanti. Mahāsatto pana nirayabhavatājito
“idha me sussitvā matameva seyyo” ti na rodati na
paridevati. Athassa dhātiyo tam pavattim ñatvā Candā-
deviyā ārocayimsu Sā pi rañño ārocesi Rājā nemittake
Brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Atha Brāhmaṇā ahaṃsu
“deva kumārassa pakativelam atikkamitvā thaññam
dātum vaṭṭati; evam so rodamāno thaññam dalham

gahetvā sayameva pivissati” ti. Tato paṭṭhāyassa kumārassa pakativelaṃ atikkamitvā thaññaṃ denti. Dadamānā ca kadāci ekavāraṃ atikkamitvā denti; kadāci sakaladivasam khīraṃ na denti. So nirayabhayatajjito sussanto pi thaññatthāya na rodati na paridevati. Athassa mātā puttam arodantam disvā “putto me chāto” ti mātā va thaññaṃ pāyeti; kadāci dhātiyo pāyenti. Sesā dārakā thaññaṃ aladdhavelāyameva rodanti paridevanti. Mahāsatto pana nirayabhayatajjito na rodati na paridevati na niddāyati na hatthapāde samajjati na saddam karoti. Athassa dhātiyo “pīṭha-sappīnam hatthapādā nāma na evarūpā honti; mūgānam hanukapariosānam nāma na evarūpam hoti; badhirānam kaṇṇasotāni nāma na evarūpāni honti; bhavitabbamettha kāraṇenā ti; vimamsissāmā nan” ti cintetvā “khīrena tāva nam vimamsissāmā” ti sakaladivasam khīraṃ na denti. So sussanto pi khīratthāya saddam na karoti. Athassa mātā “putto me chāto” ti sayameva thaññaṃ pāyeti. Evaṃ antarantarā khīraṃ adatvā ekasamvaccharam vimamsantā pissa antaram na passimsu. Dhātiyo rañño ārocesum.

10. Tato “ekavassikadārakā nāma pūvakhajjakam
 Test by sweets. piyāyanti; tena nam vimamsis-
 sāmā” ti pañcakumārasatāni tassa
 santike yeva nisidāpetvā nānāpūvakhajjakāni upanā-
 metvā Bodhisattassa avidūre ṭhapetvā “yathāruci tāni
 pūvakhajjakāni gaṇhathā” ti vatvā paṭicchannaṭṭhāne
 tiṭṭhanti. Sesadārakā kaḷham karontā aññamaññaṃ
 paharantā tam tam gahetvā khādanti. Mahāsatto pana
 attānam ovaditvā “tāta Temiyakumāra nirayabhayam
 icchanto pūvakhajjakam icchāhi” ti nirayabhayatajjito
 pūvakhajjakam na olokesi. Evaṃ pūvakhajjakenāpi
 ekasamvaccharam antarantarā vimamsantā pissa antaram
 au passimsu.

THE TESTS.

11. Tato “ dvivassikadāarakā nāma phalāphalam piyā-
 yanti; tena nam vimamsissāmā ”
 By fruits. ti nānāphalāni upanāmetvā Bodhi-
 sattassāvidūre ṭhapetvā vimamsimsu. Sesadāarakā kala-
 haṇi katvā yujjhantā taṃ taṃ gahetvā khādanti. So
 nirayabhayatajjito tampi na olokesi. Evaṃ phalāpha-
 lenāpi ekasamvaccharam antarantarā vimamsantā pissa
 neva antaram passimsu.

12. Tato “ tivassikadāarakā nāma kilaṇabhaṇḍakam
 piyāyanti; tena nam vimamsis-
 By toys. sāmā ” ti nānāsuvannaṃmayāni
 hatthiassarūpakādīni kārapetvā Bodhisattassāvidūre ṭha-
 pesum. Sesadāarakā aññamaññam viluppantā gaṇhimsu.
 Mahāsatto pana na kiñci olokesi. Evaṃ kilaṇabhaṇḍa-
 kena pi ekasamvaccharam antarantarā vimamsantā pissa
 neva antaram passimsu.

13. Tato “ catuvassikadāarakā nāma bhojanam piyā-
 yanti; tena nam vimamsissāmā ”
 By cooked food. ti nānābhojanāni upatṭhāpesum.
 Sesā dāarakā taṃ piṇḍam piṇḍam gahetvā bhuñjanti.
 Mahāsatto pana atānam ovaditvā “ tāta Temiyakumāra
 aladdhabhojanānam te attabhāvānam gaṇanā nāma natthi ”
 ti nirayabhayatajjito taṃ pi na olokesi. Athassa mātā
 sayameva hadayena asahautena sabatthena bhojanam
 bhojesi. Evaṃ bhojanenāpi ekasamvaccharam antarantarā
 vimamsantā pissa neva antaram passimsu.

14. Tato “ pañcavassikadāarakā nāma aggino bhāyanti;
 tena nam vimamsissāmā ” ti
 By fire. rājaṅgaṇe anekadvārayuttam ma-
 hantam geham kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesa-
 dārakehi parivutam tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti.
 Sesadāarakā aggim disvā viravantā palāyimsu. Mahāsatto
 pana cintesi “ nirayaaggisantāpanato idameva aggisantā-
 paṇam varataran ” ti nirodhasamāpanno mahāthero viya

niccalo va ahosi. Atha nam aggimhi āgacchante gahetvā apanenti. Evaṃ aggināpi ekasaṃvaccharam antarantarā vimamsantā pissa neva antaram passimsu.

15. Tato “chavassikadārakā nāma maddahatthino bhā-
yanti; tena nam vimamsissāmā”

By an elephant.

ti ekam hatthim susikkhitam sikkhāpetvā Bodhisattam sesadārakehi parivutam rājāṅgaṇe nisidāpetvā tam hatthim muncanti. So koñcanādam nadanto soṇḍāya bhūmiyam pothento bhayam dassento āgacchati. Sesadārakā tam disvā maraṇabhaya-bhitā disāvidisā palāyimsu. Mahāsatto pana maddahatthim āgacchantam disvā cintesi “caṇḍaniraye pacanato caṇḍahatthino hatthe maraṇameva seyyo” ti; nirayabhayatajjito tattheva nisidi. Susikkhito hatthi Mahāsattam pupphakalāpam viya ukkhipitvā aparāparam katvā akilametvā gacchati. Evaṃ hatthinā pi ekasaṃvaccharam antarantarā vimamsantā pissa neva antaram passimsu.

16. Tato “sattavassikadārakā nāma sappassa bhā-
yanti; tena nam visamsissāmā”

By a snake.

ti Bodhisattam sesadārakehi saddhim rājāṅgaṇe nisidāpetvā uddhaṭadāṭhe katamukha-bandhe sappe vissajjesum. Sesadārakā te disvā viravanto palāyimsu. Mahāsatto pana nirayabhayam āvajjetvā “caṇḍasappassa mukhe vināsameva varataran” ti nirodhasamāpanno mahāthero viya niccalo va ahosi. Athassa sappo sakalasarīram veṭhetvā matthake phaṇam katvā acchi. Tadā pi so niccalo va ahosi. Evaṃ sappenāpi ekasaṃvaccharam antarantarā vimamsantā pissa neva antaram passimsu.

17. Tato “aṭṭhavassikadārakā nāma naṭasamajjam

By dancing girls.

piyāyanti; tena nam vimamsissāmā” ti pañca dārakasatehi saddhim rājāṅgaṇe nisidāpetvā naṭasamajjam kārapesum.

Sesadārakā taṃ naṭasamajjāṃ disvā 'sādhu sādhu' ti vadantā mahāhasitaṃ hasanti. Mahāsatto pana "niraye nibbattakā lato paṭṭhāya khaṇamattampi hāso vā somanas-saṃ vā natthi" ti nirayabhayaṃ āvajjetvā niccalo va ahosi; taṃ na olokesi. Evaṃ naṭasamajjenāpi ekaṃ saṃvaccharaṃ antarantarā vimaṃsantā pissa neva antaraṃ passimsu.

18. Tato "navavassikadārakā nāma asino bhāyanti; tenā naṃ vimaṃsissāmā" ti taṃ pañca dārakasatehi saddhim rājāṅgaṇe nisidāpetvā dārakānaṃ kilānakāle eko puriso phalikaṇṇaṃ asinṃ gaḥetvā paribbhamanto nadanto vagganto tāsentō laṅghanto appoṭhento mahāsaddaṃ karonto "Kāsikarañño kira kālakaṇṇi eko putto atthi; so kuhiṃ; sisamassa chindissāmī" ti abhidhāvati. Taṃ purisaṃ disvā sesadārakā bhītatasiṭā hutvā viravantā disāvidisā palāyimsu. Mahāsatto pana nirayabhayaṃ āvajjetvā ajānanto viya nisīdi. Atha naṃ so puriso sise parāmasitvā "sisam te bhindissāmī" ti tāsentō pi tāsetuṃ asakkonto apagacchi. Evaṃ khaggenāpi ekasaṃvaccharaṃ antarantarā vimaṃsantā pissa neva antaraṃ passimsu.

19. Tato dasavassikakāle panassa badhirabhāvaṃ vimaṃsanatthaṃ sirisayane sāṇiyā parikkhipāpetvā catūsu passesu chiddāni katvā tassa adassetvā heṭṭhā sayane saṅkhadhamake nisidāpetvā ekappahāreneva saṅkhaṃ dhamāpentī. Ekaninnādaṃ ahosi. Amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇiyā chiddehi oloketā pi Mahāsattassa ekadivasampi satisammohaṃ vā hatthapādavikāraṃ vā phandanamattampi na passimsu. Evaṃ ekaṃ saṃvaccharaṃ atītaṃ.

20. Tato parampi ekadasavassikakāle ekaṃ saṃvaccharaṃ tatheva bherisaddena vimaṃsantā pissa neva antaraṃ passimsu.

21. Tato dvādasavassikakāle “dīpena naṃ vimāṃsissāmā” ti rattibhāge “andhakāre hattham vā pādam vā phandāpeti nu kho no” ti ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṃ andhakāre sayāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāreneva ālokaṃ kātva iriyapathaṃ upadhārenti. Evaṃ dīpenāpi ekasaṃvaccharaṃ antarantarā vimāṃsantā pissa kiñci phandanamattampi na passimsu.

22. Tato terasavassikakāle “phāṇitena naṃ vimāṃsissāmā” ti sakalasarīraṃ phāṇitena makkhetvā bahumakkhike ṭhāne nippajjāpesuṃ. Makkhikā utṭhahanti. Tā tassa sakalasarīraṃ parivāretvā sūcihi vijjhamānā viya khādanti. So nirodhasamāpanno mahāthero viya niccalo va ahosi. Evaṃ phāṇitenāpi ekasaṃvaccharaṃ antarantarā vimāṃsantā pissa kiñci phandanamattaṃ pi na passimsu.

23. Athassa cuddasavassikakāle “idāni panesa mahallako jāto sucikāmo asucijigucchako; asucinā naṃ vimāṃsis-sāmā” ti tato paṭṭhāya naṃ neva nhāpentī na ca ācamāpentī. So uccārapassāvaṃ katvā tattheva palipanno sayati. Duggandhabhāvena panassa antarudhīnaṃ nikkhamanakālo viya ahosi. Asucigandhena makkhikā khādanti. So niccalo va ahosi. Atha naṃ parivāretvā ṭhitā dhātiyo āhaṃsu “tāta Temiyakumāra tvaṃ mahallako jāto; ko taṃ sabbadā paṭijaggissati; kiṃ na lajjasi; kasmā nippannosi; utṭhāya te sarīraṃ paṭijaggāhī” ti akkosanti paribhāsanti. So tathārūpe paṭikūle gūtharāsimhi nimuggo pi duggandhabhāvena yojanasatamatthake ṭhitānampi hadayuppattanasamatthassa Gūthanirayassa duggandhabhāvaṃ āvajjetvā niccalo va ahosi. Evaṃ asucināpi ekasaṃvaccharaṃ antarantarā vimāṃsantā pissa neva antaraṃ passimsu.

24. Tato pannarasavassikakāle “aṅgārena nam
 By scorching heat. vimamsissāmā” ti athassa heṭṭhā
 mañcake aggikapallāni ṭhapyimsu
 “appeva nāma uḥhena piḷito dukkhavedanam̐ asahanto
 vipphandanākāram̐ dasseyyā” ti. Athassa sarire pho-
 ṭhāni uṭṭhahanti. Mahāsatto “Avicinirayasantāpo
 yojanasatamatthake pharati; tasmā dukkhato idam̐
 dukkham̐ sataguṇena saḥassaguṇena sataḥassaguṇena
 varataran” ti adhivāsetvā niccalo va ahosi. Athassa
 mātāpitāro bhijjamānahadāyā viya manusse paṭikkamā-
 petvā tam̐ tato aggisantāpanato apanetvā “tāta Tēmiya-
 kumāra mayam̐ tava apīṭhasappiādibhāvam̐ jānāma;
 na hi etesam̐ evarūpāni hatthapādā mukhakaṇṇasotāni
 honti; tvam̐ amhehi patthetvā laddhaputtako; mā no
 nāsehi; sakala-Jambudīpe vasantānam̐ rājūnam̐ santike
 garahato no mocehi” ti yācimsu. So tehi yācito pi
 asuṇanto viya hutvā niccalo va nippajji. Athassa mātā-
 pitāro rodamānā parivedamānā paṭikkamitvā ekadā mātā
 ekikā va upasaṅkamitvā yācati; ekadā pitā ekako va
 upasaṅkamitvā yācati. Evam̐ ekam̐ samvaccharam̐
 antarantarā vimamsantā pissa neva antaram̐ passimsu.

25. Athassa soḷasavassikakāle amaccabrāhmaṇādayo
 The last great test. cintayimsu “pīṭhasappi vā hotu,
 mūgo vā hotu, badhiro hotu, vaye
 paripuṇṇe rajjaniye arajjantā nāma natthi, dassaniye
 adassantā nāma natthi: samaye sampatte vikasitapup-
 pham̐ viya dhammatā esā” ti “nāṭakānam̐ pissa pac-
 cupaṭṭhāpetvā tāhi nam̐ vimamsissāmā” ti cinto
 uttamarūpadharā devakaññāyo viya vilāsasampannā
 nāṭakitthiyo pakkosāpetvā “yā kumāram̐ hāsāpetum̐ vā
 kilese bandhitum̐ vā sakkoti sā tassa aggamahesī bhavis-
 sati” ti vatvā kumāram̐ gandhodakena nhāpetvā deva-
 puttam̐ viya alaṅkaritvā devavimānam̐ viya sirigabbhe
 supaññatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāma-

dhūmavāsacunṇādīhi antogabbham ekagandhasamodakam katvā paṭikkamimsu. Atha nam tā itthiyo parivāretvā naccagītehi ceva madhuravacanādīhi ca nānappakārehi abhīramāpetum vāyamimsu. So buddhisampannatāya tā itthiyo anoloketvā “imā itthiyo mama sarīrasamphassam mā vindantū” ti adhiṭṭhahitvā assāsapassāse sannirujjhi. Athassa sarīram thaddham ahosi. Tā tassa sarīrasamphassam avindantiyo hutvā “thaddhasarīro esa; nāyam manusso; yakkho bhavissati” ti bhītatasitā hutvā attānam sandhāretum asakkontiyo palāyimsu. Evam nāṭakenāpi ekasamvaccharam antarantarā vimamsantā pissa neva antaram passimsu. Evam soḷasasamvaccharāni soḷasahi mahāvimamsēhi ceva anekehi khudakavimamsēhi ca vimamsamānāpi tassa cittam parigaṇhitum nāsakkhimsu.

III. THE QUEEN'S IMPORTUNITIES.

25. Tato Rājā vipparisāri hutvā lakkhaṇapāṭhake
 Soothsayers con- Brāhmaṇe pakkosāpetvā “tumhe
 sulted. kumārassa jātakāle “dhaññapuñ-
 ñalakkhaṇasampanno ayam ku-
 māro; nāssa koci antarāyo paññāyati” ti me kathayittha; idāni pana so piṭhasappi mūgabadhiro jāto; kathā vo na sameti ti āha. Brāhmaṇā vadimsu “Mahārāja ācariyehi adhiṭṭhakam nāma natthi; api ca kho pana deva rājakulehi patthetvā laddhaputtako kālakaṇṇi ti vutte tumhākam domanassam siyā ti na kathayimhā” ti. Atha ne Rājā evamāha “idāni pana kim katum vaṭṭati” ti. “Mahārāja imasmim kumāre imasmim gehe vasante tayo antarāyā paññāyissanti—jīvitassa vā antarāyo setacchattassa vā antarāyo agga-mahesiyā vā antarāyo ti; tasmā deva papañcam akatvā

avamaṅgalarathe avamaṅgalaasse yojetvā tattha naṃ nippajjāpetvā pacchimadvārena niharitvā āmakasusāne catubbhittikaṃ āvāṭaṃ khaṇitvā nikhaṇitum vaṭṭati ” ti vadimsu. Rājā antarāyabhayena bhīto tesam vacanaṃ “ sādhu ” ti sampaṭicchi.

27. Tadā Candādevi taṃ pavattim sutvā turitaturitā
 The bequest. va ekikā Rajānaṃ upasaṅkamtivā
 vanditvā āha “ deva tumhehi
 mayhaṃ varo dinno ; mayā ca gahitakaṃ katvā tumhā-
 kameva santike ṭhapito ; idāni taṃ me dethā ” ti yāci.
 “ Gaṇhāhi devī ” ti. “ Deva puttassa me rajjaṃ dethā ”
 ti. “ Na sakkā devī ” ti. “ Kimkāraṇā devā ” ti.
 “ Putto te devī kālakaṇṇi ” ti. “ Tena hi deva yāvajīvaṃ
 adento pi sattavassāni rajjaṃ dethā ” ti. “ Na sakkā
 devī ” ti. “ Tena hi deva chavassāni rajjaṃ dethā ” ti
 “ Na sakkā devī ” ti. “ Tena hi deva pañca vassāni
 rajjaṃ dethā ” ti. “ Na sakkā devī ” ti. “ Tena hi
 deva cattāri vassāni rajjaṃ dethā ” ti. “ Na sakkā
 devī ” ti. “ Tena hi deva tīṇi vassāni rajjaṃ dethā ” ti.
 “ Na sakkā devī ” ti. “ Tena hi deva dve vassāni rajjaṃ
 dethā ” ti. “ Na sakkā devī ” ti. “ Tena hi deva
 ekavassam rajjaṃ dethā ” ti. “ Na sakkā devī ” ti.
 “ Tena hi deva sattamāsāni rajjaṃ dethā ” ti. “ Na
 sakkā devī ” ti. “ Tena hi deva chamāsāni rajjaṃ
 dethā ” ti. “ Na sakkā devī ” ti. “ Tena hi deva
 pañcamāsāni rajjaṃ dethā ” ti. “ Na sakkā devī ” ti.
 “ Tena hi deva cattāri māsāni rajjaṃ dethā ” ti. “ Na
 sakkā devī ” ti. “ Tena hi devā tīṇi māsāni rajjaṃ
 dethā ” ti. “ Na sakkā devī ” ti. “ Tena hi deva dve
 māsāni rajjaṃ dethā ” ti. “ Na sakkā devī ” ti. “ Tena
 hi deva ekamāsam rajjaṃ dethā ” ti. “ Na sakkā devī ”
 ti. “ Tena hi deva adḍhamāsam rajjaṃ dethā ” ti. “ Na
 sakkā devī ” ti. “ Tena hi deva sattadivasāni rajjaṃ
 dethā ” ti. Rājā “ sādhu devī gaṇhāhi ” ti āha. Sā

tasmim̄ khaṇe puttam̄ alaṅkarāpetvā “Temiyakumā-rassa idam̄ rajjan” ti nagare bherim̄ carāpetvā saka-lanagaram̄ alaṅkarāpetvā puttam̄ hatthikhandhe āro-petvā setacchattam̄ tassa matthake kārāpetvā nagaram̄ padakkhiṇam̄ katvā puna āgantvā antonagaram̄ pavisetvā tam̄ sirisayane nippajjāpetvā piyaputtam̄ sabbarattim̄ yāci “tāta Temiyakumāra tam̄ nissāya soḷasavassāni rodamāuāya me akkhīni upakkāni; sokena hadayam̄ bhijjamānam̄ viya ahosi; aham̄ tava apīṭhasappiādibhā-vaṃ jānāmi; mā mam̄ anātham̄ kari” ti. Sā iminā upāyeneva punadivase pi yāci. Evam̄ yāvapañcadiva-sāni yāci.

IV. PRINCE AND CHARIOTEER.

28. Atha chaṭṭhe divase Rājā Sunandasārathim̄ pakkosāpetvā “tāta Sunandasāra-thi sve pāto va avamaṅgalarathe avamaṅgalaasse yojetvā kumāram̄ tattha nippajjāpetvā pacchimadvārena niharitvā āmaka-susāne catubbhittikam̄ āvāṭam̄ khaṇitvā tattha pakkhi-pitvā kudālapitṭhena matthakam̄ bhinditvā jīvitakkhayam̄ pāpetvā upari paṃsum̄ datvā pathavivaddhanakammam̄ katvā nhatvā ehī” ti āṇāpesi. So “sādhu devā” ti sampaticchi.

29. Chaṭṭhampi rattim̄ Devī kumāram̄ yāci “tāta Temiyakumāra tava pitā Kāsi-karājā tam̄ sve pāto va āmaka-susāne nikhaṇitum̄ āṇāpesi; sve pāto va maraṇam̄ pāpunissasi puttā” ti. Tam̄ sutvā Mahāsatto attānam̄ ovaditvā “tāta Temiyakumāra soḷasavassāni tayā kato vāyāmo idāni matthakam̄ patto” ti cintentassa abbhantare pīti uppajji; mātuyā panassa hadayam̄ bhijjamānam̄ viya

The King's directions
to the Charioteer.

The Queen makes
known the King's
intentions.

ahosi. Evaṃ sante pi “me manoratho matthakaṃ pāpuṇissatī” ti mātuyā saddhiṃ na lapi.

30. Athassā rattiyā accayena pāto va Sunandasārathi
 The son's resolution. ratham̃ yojento devatānubhāvena
 Mahāsattassa pāramitānubhāvena
 ca maṅgalarathe maṅgalaasse yojetvā ratham̃ rājadvāre
 ṭhapetvā mahātalam̃ abhirūhitvā sirigabbham̃ pavisitvā
 devim̃ vanditvā evamāha “devi mayham̃ mā kujjha ;
 rañño āṇā” ti vatvā puttam̃ āḷiṅgetvā nipannam̃ devim̃
 piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpam̃ viya kumāram̃
 ukkhipitvā pāsādā otari. Tadā Candādevī uram̃ paha-
 ritvā mahantena saddena paridevitvā mahātale ohiyi.
 Atha nam̃ Mahāsatto oloketvā “mayi akathente mātā
 hadayena phalitena marissatī” ti kathetukāmo hutvāpi
 “sace aham̃ kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo me
 mogho bhavissati ; akathente pana attano ca mātapi-
 tūnañca mahājanassa ca paccayo bhavissatī” ti adhivāsesi.

31. Atha nam̃ Sārathi ratham̃ āropetvā “pacchi-
 The pit is dug. madvārābhimukho ratham̃ peses-
 sāmī” ti cintetvā ratham̃ pesesi.
 Tadā Mahāsattassa pāramitānubhāvena devatāviggahito
 hutvā ratham̃ nivattāpetvā pācinadvārābhimukho ra-
 tham̃ pesesi. Atha rathacakkaṃ ummāre paṭihaññi.
 Mahāsatto pi tassa saddam̃ sutvā “manoratho me mattha-
 kam̃ patto” ti suṭṭhutaram̃ tuṭṭhacitto ahosi. Ratho
 nagarā nikkhamitvā devatānubbāvena tiyojanikaṃ ṭhā-
 nam̃ gato. Tattva vanaghaṭam̃ Sārathissa amakasusānam̃
 viya upaṭṭhāsi. So “idam̃ ṭhānam̃ phāsukan” ti sallak-
 khetvā ratham̃ maggā okkamāpetvā maggapasse ṭhapetvā
 rathā oruyha Mahāsattassa ābharaṇabhaṇḍam̃ omuñcitvā
 bhaṇḍikaṃ katvā ekamantam̃ ṭhapetvā kudālam̃ ādāya
 rathassa avidūre thāne catubbhittikaṃ āvāṭam̃ khaṇitum̃
 ārabhi. Tato Bodhisatto cintesi “ayam̃ me vāyāmakālo ;
 ahañhi soḷasavassāni hatthapāde na cālemi ; kim̃ nu kho

me balaṃ atthi udāhu no” ti utṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahattham̐ dakkhiṇahatthena vāmahattham̐ parāmasanto ubhohi hatthehi pāde sambāhitvā rathā otaritum̐ cittam̐ uppādesi. Tāvadevassa pādapatitatṭhāne vāta-puṇṇabhastacammam̐ viya mahāpathavi abbhuggantvā rathassa pacchimantam̐ āhacca aṭṭhāsi. Mahāsatto rathā otaritvā katipaye vāre aparāparam̐ caṅkamitvā “iminā va niyāmena ekadivasam̐ yojanasatampi me gantum̐ balaṃ atthi” ti ñatvā “sace Sārathi mayā saddhim virujjheyya atthi nu kho me tena saha paṭivirujjhitum̐ balan” ti upadhārento rathassa pacchimate gahetvā kumārakānam̐ kilanayānakam̐ viya ukkhipitvā ratham̐ paribbhamanto aṭṭhāsi. Athassa “me tena saha paṭivirujjhitum̐ balaṃ atthi” ti sallakkhetvā pasādhanatṭhāya cittam̐ uppajji.

32. Tam̐ khaṇaṇṇeva Sakkassa bhavanam̐ uṇhākāram̐
 Supernatural inter-
 position. dassesi. Sakko āvajjento tam̐
 kāraṇam̐ ñatvā “Temiyakumārassa
 manoratho matthakam̐ patto” ti;
 “idāni pasādhanatṭhāya cittam̐ uppannam̐; kim̐ etassa
 mānusakena pasādhanenā” ti dibbapasādhanam̐ gāhā-
 petvā Visukammam̐ devaputtam̐ pakkosāpetvā “tāta
 Visukammadevaputta tvam̐ gaccha Kāsikarājassa
 puttam̐ Temiyakumāram̐ alaṅkarohi” ti āṇāpesi. So
 “sādhū” ti sampaṭicchitvā Tāvatisabhavanato otaritvā
 tassa santikam̐ gantvā dasehi dussasahashehi veṭhanam̐
 katvā dibbehi ceva mānusehi ca alaṅkārehi Sakkam̐ viya
 alaṅkaritvā sakatṭhānameva gato. So devarājalīhāya
 Sārathissa khaṇokāsam̐ gantvā āvāṭatire ṭhatvā pucchanto
 tatiyam̐ gāthamāha :—

Kinno santaramāno va
 kāsum̐ khaṇāsi Sārathi;
 puṭṭho me samma akkhāhi
 kim̐ kāsuyā karissasī ti.

Taṃ sutvā Sārathi āvāṭaṃ khaṇanto uddhaṃ anoloketvā
va catutthaṃ gāthamāha :—

Rañño mūgo ca pakkho ca
putto jāto acetaso ;
somhi raññā samijjhiṭṭho
“puttaṃ me nikhaṇaṃ vane.”

33. Atha naṃ Mahāsatto āha :—

(1) Na badhiro na mūgosmi
The reprimand. na pakkho na ca paṅgalo :
adhammaṃ Sārathi kayirā
mañce tvaṃ nikhaṇaṃ vane

(2) Ūrubāhuñca me passa ;
bhāsitañca suṇohi me ;
adhammaṃ Sārathi kayirā
mañce tvaṃ nikhaṇaṃ vane.

34. Tato Sārathi evaṃ cintesi “ko nu kho esa ;
The Prince reveals himself. āgatakālato paṭṭhāya attānameva
vaṇṇetī” ti. So āvāṭakhaṇaṃ
pahāya uddhaṃ olokento tassa
rūpasampattiṃ disvā “ayaṃ puriso ko nu kho ; manusso
vā devo vā” ti ajānanto imaṃ gāthamāha :—

Devatā nusi Gandhabbo
adu Sakko purindado ;
ko vā tvaṃ kassa vā putto ;
kathaṃ jānemu taṃ mayan ti.

Athassa Mahāsatto attānaṃ ācikkhitvā dhammaṃ
desento gāthamāha :—

(1) Namhi Devo na Gandhabbo ;
namhi Sakko purindado ;
Kāsirañño ahaṃ putto
yaṃ kāsuyā nikhaññasi.

(2) Tassa rañño ahaṃ putto
yaṃ tvaṃ sammupajīvasi ;
adhammaṃ Sārathi kayirā
mañce tvaṃ nikhaṇaṃ vane.

- (3) Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā
tassa sākhaṃ na bhañjeyya;
mittadubbho hi pāpako
- (4) Yathā rukkho tathā rājā;
yathā sākhaṃ tathā ahaṃ;
yathā chāyupago poso
evaṃ tvamasi Sārathi;
adhammaṃ Sārathi kariyā
mañce tvaṃ nikhaṇaṃ vane ti.

35. Evaṃ kathente pi Bodhisattaṃ na saddahati yeva:
About good friends. Atha Mahāsatto “sāddahāpessāmi
ceva attano ghoseva ca vanaghaṭaṃ unnādentō dasa
mittapūjagāthā nāma ārabhi:—

- (1) Bahūtabhakkho bhavati
vipparamutto sakaṅgharā;
bahū nāṃ upajīvanti
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (2) Yaṃ yaṃ janapadaṃ yāti
nigame rājatṭhāniyo
sabbattha pūjito hoti
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (3) Nāssa corā pasāhanti;
nātimaññanti khattiyā;
sabbe amitte tarati
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (4) Akuddho saghamaṃ eti;
sabhāyaṃ paṭinandito;
ñātīnaṃ uttamo hoti
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (5) Sakkatvā sakkato hoti;
garuko hoti sagāraṃ;
vaṇṇakittibhato hoti
yo mittānaṃ na dubbhati.

- (6) Pūjako labhate pūjaṃ
vandako paṭivandanāṃ ;
yasokittiṅca pappoti
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (7) Aggi yathā pajjalati ;
devatā va virocāti ;
siriya aḷaḥito hoti ;
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (8) Gāvo tassa pajāyanti ;
khetto vuttaṃ virūhati ;
vuttānaṃ phalamasnāti
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (9) Darito pabbatato vā
rukkhato patito naro
cuto paṭiṭṭhaṃ labhati
yo mittānaṃ na dubbhati.
- (10) Virūḷhamūlasantānaṃ
nigrodhamiva māluto
amittā nappasahanti
yo mittānaṃ na dubbhati.

36. Sunandasārathi ettakāhi gāthāhi dhammaṃ
desentampi taṃ asaṅjānitvā “ ko nu
kho ayan ” ti āvāṭakhaṇaṃ pahāya
ratbasamipam gantvā tattha taṅca
pasādhanabhaṇḍaṅca ubhayaṃ adisvā puna āgantvā
olokento taṃ saṅjānitvā tassa pādesu patitvā aṅjalim
paggayha yācanto imaṃ gāthamāha :—

Ehi taṃ paṭinessāmi
Rājaputta sakam gharāṃ ;
rajjam kārehi bhaddante ;
kim araṅṅe karissasī ti.

Atha naṃ Mahāsatto āha :—

Alaṃ me tena rajjena
ñātakehi dhanena vā
yaṃ me adhammacariyāya
rajjam labbhettha Sārathī ti

Sārathi aha :—

- (1) Punṇapattam mam labhehi
Rājaputta ito gato ;
pitā mātā ca me dajjum
Rājaputta tayi gate.
- (2) Orodhā ca kumārā ca
Vesiyānā ca Brāhmaṇā
te pi attamanā dajjum
Rājaputta tayi gate.
- (3) Hatthārohā anikatṭhā
rathikā pattikārakā
te pi attamanā dajjum
Rājaputta tayi gate.
- (4) Bahudhaññū janapadā
negamā ca samāgatā
upayānāni me dajjum
Rājaputta tayi gate.

Atha nam Mahāsatto āha :—

- (1) Pitu mātu cāham catto
raṭṭhassa nigamassa ca
atho sabbakumārānam ;
natthi mayham sakaṃ gharam.
- (2) Anuññāto aham matyā ;
sañcatto pitarāmaham ;
eko araññe pabbajito
na kāme abhipatthaye ti.

37. Evam Mahāsattassa attano guṇe kathentassa pīti
The Prince opens his mind. uppajji. Tato pitivegena udānam
udānento āha :—

- (1) Api ataramānānam
phalāsā va samijjhati
vipakkabrahmacariyosmi :
evam jānāhi Sārathi.

- (2) Api ataramānānaṃ
sammadattho vipaccati
vipakkabrahmacariyosmi
nikkhanto akutobhayo ti.

Śārathi āha :—

Evam vaggukatho santo
vissatṭhavacano ca so
kasmā pitu ca mātu ca
santike na bhaṇī tadā ti.

Mahāsatto āha :—

- (1) Nāhaṃ asandhitā pakkho
na badhiro asotatā ;
nāhaṃ ajivhatā mūgo ;
mā maṃ mūgamadhārayi.
- (2) Purimaṃ sarāmahaṃ jātiṃ
yattha rajjamakārayiṃ ;
kārayitvā taṃ rajjaṃ
pāpattaṃ nirayaṃ bhusaṃ.
- (3) Visatiñceva vassāni
taṃ rajjamakārayiṃ,—
asītivassasahassāni
nirayamhi apaccayim.
- (4) Tassa rajjassahaṃ bhito
“ mā maṃ rajjebhisecayum ; ”
tasmā pitu ca mātu ca
santike na bhaṇim tadā.
- (5) Uccaṅge maṃ nisīdetvā
pitā atthānusāsati :—
'ekaṃ hanatha, bandhatha
ekaṃ kharāpaṭicchakaṃ,
ekaṃ sūlasmiṃ upetha' ;
iccassamanusāsati.

- (6) Tāyāhaṁ pharusāṁ sutvā
vācāyo samudīritā
amūgo mūgavaṇṇena
appakkho pakkhasammato ;
sake muttakarīsamhi
acchāhaṁ samparipluto.
- (7) Kasirañca parittañca
tañca dukkhena saṁyutaṁ
komaṁ jīvitamāgama
veraṁ kariyātha kenaci.
- (8) Paññāya ca alābhena
dhammassa ca adassanā
komaṁ jīvitamāgama
veraṁ kariyātha kenaci.
- (9) Api ataramānānaṁ
phalāsā va samijjhati
vipakkabrahmacariyosmi :
evaṁ jānāhi Sārathi.
- (10) Api ataramānānaṁ
sammadattho vipaccati
vipakkabrahmacariyosi :
nikkhanto akutobhayo ti.

38. Tam sutvā Sunandasārathi “ ayam kumāro evarū-
paṁ rajjasirim kuṇapaṁ viya
The Charioteer desires to be a monk. chaṭṭetvā attano adhiṭṭhānaṁ
abhinditvā ‘ pabbajissāmī ’ ti
araññaṁ pavitṭho ; mama iminā dujjīvitena ko attho ;
ahampi tena saddhim pabbajissāmī ; ti cintetvā imam
gāthamāha :—

Ahampi pabbajissāmī
Rājaputta tavantike ;
avhāyassu maṁ bhaddante ;
pabbajjā mama ruccatī ti.

Evam tena yācito Mahāsatto cintesi “ sacāhaṁ idāneva
tam pabbajessāmī mātāpitāro idha nāgacchissanti ; atha

nesam̄ parihāni bhavissati ; ime assā ca ratho ca pasā-
dhanabhaṇḍaṅca idheva nassissanti ; tena ‘ yakkhena
khādito nu kho so Sārathī ’ ti garahā pi me uppajjisati ”
ti cintetvā attano garahāmocanattam̄ mātāpitūnaṅca
vuddhim̄ sampassanto asse ca rathaṅca pasādhanabhaṇ-
ḍaṅca tassa iṇam̄ katvā dassento imam̄ gāthamāha :—

Ratham̄ niyyādayitvāna
anaṇo ehi Sārathī ;
anaṇassa hi pabbajjā ;
etaṁ isībhi vaṇṇitan ti.

Tam̄ sutvā Sārathī “ sace mayi nagaram̄ gate esa
aṅṅattha gaccheyya pitā cassa imam̄ pavattim̄ sutvā
‘ puttam̄ me dassēhī ’ ti puna āgato imam̄ na passeyya
rājadaṇḍam̄ me kāreyya ; tasmā aham̄ attano guṇam̄
kathetvā aṅṅatthāgamanatthāya paṭiṅṅam̄ gaṇhissāmī ”
ti cintetvā gāthadvayamāha :—

- (1) “ Yadeva tyāham̄ vacanam̄
akaram̄ bhaddamatthu te
tadeva me tvam̄ vacanam̄
yācito kattumarahasi.
- (2) Idheva tāva acchassu
yāva rājānamānaye ;
appeva te pitā disvā
patito sumano siyā ti.

Tato Mahāsatto āha :—

- (1) Karomi te taṁ vacanam̄
yam̄ mam̄ bhaṇasi Sārathī ;
ahampi datṭhukāmosmi
pitaram̄ me idhāgataṁ.
- (2) Ehi samma nivattassu ;
kusalam̄ vajjāsi ṅātinam̄ ;
mātaram̄ pitaram̄ mayham̄
vutto vajjāsi vandanan ti.

Iti vatvā Mahāsatto suvaṇṇakadali viya onamitvā pañcapatitṭhitena. Bārāṇasinagarābhimukho mātapitaro vanditvā Sārathissa sāsanaṃ adāsi. So sāsanaṃ gahetvā kumāraṃ padakkhiṇaṃ katvā rathamāruya nagarābhimukho pāyāsi. Tamatthaṃ pakāsento Satthā āha :—

Tassa pāde gahetvāna
katvā ca padakkhiṇaṃ
Sārathi rathamāruya
rājadvāraṃ upāgamī ti.

V. THE MESSAGE.

39. Tasmim̄ khaṇe Candādevī sihapañjaraṃ vivaritvā
“ ko nu kho me puttassa pavattī ”
The Queen learns Sārathissa āgamanamaggaṃ olo.
the truth. kentī taṃ ekakaṃ āgacchantam̄
disvā uraṃ paharitvā paridevi. Tamatthaṃ pakāsento
Satthā āha :—

- (1) Suññaṃ mātā rathaṃ disvā
ekaṃ Sārathimāgataṃ
assupunṇehi nettehi
rodanti naṃ udikkhati.
- (2) Ayaṃ so Sārathi eti
nihaṇtvā mama atrajaṃ ;
nihato nūna me putto
pathavyā bhūmivadḍhano.
- (3) Amittā nūna nandanti,
patitā nūna me verino,
āgataṃ Sārathim̄ disvā
nihaṇtvā mama atrajaṃ.
- (4) Suññaṃ mātā rathaṃ disvā
ekaṃ Sārathimāgataṃ
assupunṇehi nettehi
rodanti naṃ paripucchi :—

- (5) “ Kim nu mūgo kim nu pakkho
 “ kim nu so vilapi tadā
 “ nihaññamāno bhūmiyaṃ—
 “ taṃ me akkhāhi Sārathi.
- (6) “ Kathaṃ hatthehi pādehi
 “ mūgapakkho vivajjayi
 “ nihaññamāno bhūmiyaṃ—
 “ taṃ me akkhāhi pucchito ” ti.

Tato Sārathi āha :—

Akkheyante ahaṃ ayye
 dajjāsi abhayaṃ mama
 yaṃ me sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā
 Rājaputtassa santike ti.

Atha naṃ Candādevi āha :—

Abhayaṃ samma te dammi ;
 abhīto bhaṇa Sārathi
 yante sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā
 Rājaputtassa santike.

Tato Sārathi āha :—

- (1) Na so mūgo na so pakkho ;
 vissatṭhavacano ca so ;
 rajjassa kira so bhīto
 akari ālaye bahū.
- (2) Purimaṃ sarati so jātiṃ
 yattha rajjamakārayi ;
 kārayitvā taṃ rajjaṃ
 pāpattāṃ nirayaṃ bhusaṃ.
- (3) Visatiñceva vassāni
 taṃ rajjamakārayi—
 ‘ asītivassasahassāni
 nirayamhi apaccisaṃ.’
- (4) Tassa rajjassa so bhīto
 ‘ mā maṃ rajjebhisecayum ’ ;
 tasmā pitu ca mātu ca
 santike na bhaṇe tadā.

- (5) Aṅgapaccaṅgasampanno
 ārohapariṇāhavā
 vissatṭhavacano pañño :
 magge saggassa titṭhati.
- (6) Sace tvam̐ datṭhukāmosi
 Rājaputtam̐ tavatrajam̐
 ehi tam̐ pāpayissāmi
 yattha sammati Temiyo ti.

VI. TEMIYA'S HERMITAGE.

40. Kumāro pana Sārathim̐ pesetvā pabbajitukāmo
 ahosi. Tadā Sakko tassa manam̐
 The Prince turns monk. ñatvā tasmim̐ khaṇe Visukamma-
 devaputtam̐ pakkosāpetvā “ tāta
 Visukammadevaputta Temiyakumāro pabbajitukāmosi ;
 tvam̐ tassa paṇṇasālañca pabbajitaparikkhārañca māpetvā
 ehī ” ti pesesi. So “ sādḥū ” ti sampaticchitvā vegena
 gantvā tiyojanike vanasaṇḍe attana iddhibalena rama-
 nīyam̐ assamam̐ māpetvā rattitṭhānādivatṭhānañca
 pokkharaniñca āvāṭaṇca akālahalāsampannam̐ rukkhāñca
 katvā paṇṇasālasamipe catuvīsatihatthapamānam̐ caṅka-
 mam̐ māpetvā antocaṅkame ca phalikavaṇṇam̐ ruciram̐
 vālukam̐ okiritvā sabbapabbajitaparikkhāre māpetvā “ ye
 pabbajitukāmā te ime gahetvā pabbājentū ” ti akkharāni
 likhitvā caṇḍavāle ca amanāpassadde sabbe migapakkhino
 ca palāpetvā sakatṭhānameva gato. Tasmim̐ khaṇe
 Mahāsatto tam̐ disvā Sakkadattiyabhāvam̐ ñatvā paṇṇa-
 sālam̐ pavisitvā vatthāni apanetvā rattavākacīram̐
 nivasetvā ekam̐ pārupitvā ajinacammam̐ ekam̐se katvā
 jaṭāmaṇḍalam̐ bandhitvā kācam̐ am̐se katvā kattaradaṇḍam̐
 ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasirim̐ samuṭṭha-
 hanto aparāparam̐ caṅkamitvā “ aho sukham̐ aho sukhan ”

ti udānam udānento paṇṇasālam pavisitvā kaṭṭhattharaṇe
 nisiṇṇo pañca abhiññā aṭṭhasamāpattiyo ca nibbattetvā
 sāyaṇhasamayam paṇṇasālato nikkhamitvā caṅkamana-
 koṭiyam ṭhitarukkhato paṇṇāni gahetvā Sakkadattiya-
 bhājanena aloṇakena atakkena nidhūpanena paṇṇakam
 udakena sedetvā amataṃ viya paribhuñjitvā cattāro
 brahmavihāre bhāvetvā tattha vāsam kappesi.

VII. THE ROYAL VISIT TO THE HERMITAGE.

41. Kāsikarājā pi Sunandasārathissa vacanam sutvā
 Preparations to visit mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā
 Temiya. taramānarūpo va gamanasajjam
 kāretum āha :—

- (1) Yojayantu rathe asse ;
 kacchaṃ nāgānabandhatha ;
 udīrayantu saṅkhapaṇavā ;
 nadantu ekapokkharā.
- (2) Nadantu bherī sannaddhā ;
 vaggū nadantu dundubhī ;
 negarā ca maṃ anventu
 gacchaṃ puttānivādako.
- (3) Orodhā cā kumārā ca
 Vesiyāna ca Brāhmaṇā
 khippaṃ yānāni yojentu ;
 gacchaṃ puttānivādako.
- (4) Hatthārohā anīkaṭṭhā
 rathikā pattikārakā
 khippaṃ yānāni yojentu ;
 gacchaṃ puttānivādako.
- (5) Samāgatā janapadā
 negamā ca samāgatā
 khippaṃ yānāni yojentu ;
 gacchaṃ puttānivādako.

Evām Raññā ānattā sārathino asse yojetvā ratham
rājadvāre ṭhapetvā rañño ārocesum. Tamattham pakā-
sento Satthā āha :—

Asse ca sārathī yutte
sindhava sīghavāhane
rājadvāram upāgacchum ;
'yuttā deva ime hayā' ti.

Tato sārathinam vacanam sutvā Rājā upaḍḍham gātha-
māha :—

Thulā javena hāyanti ;
kisā hāyanti thāmunā ti.

Tam sutvā sārathino pi upaḍḍham gāthamāhamsu :—

Kise thūle vivajjetvā
saṃsatthā yojitā hayā ti.

42. Atha Rājaputtassa santikam gacchanto cattāro

The meeting.

vaṇṇe atthārassa seniyo sabbañca
balakāyam sannipātapesi. Tassa
sannipātentasseva tayo divasā atikkantā. Atha catutthe
divase Kāsikarājā nagarato nikkhamitvā gahetabbayut-
takam gāhāpetvā tam assamapadam gantvā puttena
saddhim paṭinandito paṭisanthāramakāsi. Tamattham
pakāsento Satthā āha :—

- (1) Tato Rājā taramāno
yuttamāruyha sandanam
itthāgāram ajjhabhāsatha ;
“sabbā va anuyātha maṃ—
- (2) “Vālabījanimuṇhīsam
“khaggam chattañca paṇḍaram
“upādhirathamāruyha
“suvaṇṇena alaṅkatā.”
- (3) Tato sa rājā payāsi ;
purakkhatvāna Sārathim
khippameva upāgacchi
yattha sammati Temiyo.

(4) Tañcaḍisvāna āyantam̃
jalantamiva tejasā
khattasaṅghaparibyūḥam̃
Temiyo etadabravi :—

(5) “Kaccinu tāta kusalam̃ ;
kacci tāta anāmayam̃ ;
sabbā ca rājakaññāyo
arogā mayhamātarō.

Kāsikarājā puttassa vacanam̃ sutvā āha :—

Kusalañceva me putta ;
atho putta anāmayam̃ ;
sabbā ca rājakaññāyo
arogā tuyhamātarō ti.

43. Tato Mahāsatto āha :—

A dialogue
between Father
and Son.

Kacci amajjapo tāta ;
kacci te suramappiyam̃ ;
kacci sacce ca dhamme ca
dāne te ramate mano ti.

Kāsikarājā āha :—

Amajjapo cāham̃ putta ;
atho me suramappiyam̃ ;
atho sacce ca dhamme ca
dāne me ramate mano ti.

Bodhisatto āha :—

Kacci ārogyam̃ yoggante ;
kacci vahati vāhanam̃ ;
kacci te byādhiyo natthi
sarīrassupatāpiyā ti.

Kāsikarājā āha :—

Atho ārogyam̃ yoggam̃ me
atho vahati vāhanam̃
atho me byādhiyo natthi
sarīrassupatāpiyā ti.

Bodhisatto āha :—

Kacci antā ca te phītā ;
majjhe ca bahalā tava
koṭṭhāgārañca kosañca
kacci te paṭisañhitan ti.

Rājā āha :—

Atho antā ca me phītā ;
majjhe ca bahalā mama
koṭṭhāgārañca kosañca
sabbañ me paṭisañhitan ti.

Mahāsatto āha :—

Svāgatante Mahārāja ;
atho te adurāgatāñ ;
patitṭhāpentu 'pallaṅkañ
yattha Rājā nisakkatī ti.

44. Rājā Mahāsattassa gāravena pallaṅkena na
nisidati. Atha Mahāsatto “sace
The King's respect
for Temiya. pallaṅkena na nisidati paṇṇasan-
tharañ paññāpethā” ti vatvā

tasmim paññatte nisīdanatthāya Rājānañ nimantento
gāthamāha :—

Idheva te nisīdassu
niyate paṇṇasanthare ;
etto udakamādāya
pāde pakkhālayassu te ti.

Rājā Mahāsattassa gāravena paṇṇasanthare anisīditvā
bhūmiyañ eva nisīdi. Mahāsatto pi paṇṇasālañ pavisitvā
tañ paṇṇakañ niḥarivā Rājānañ tena nimantento
gāthamāha :—

Idampi paṇṇakañ mayhañ ;
randhañ Rāja aloṇakañ ;
paribhuñja Mahārāja ;
pāhuno me idhāgato ti.

Atha nam Rājā āha :—

Na cāham paṇṇakam bhuñje ;
na hetam mayhambhojanam ;
sālīnam odanam bhuñje
sucim māmsūpasecanan ti.

Rājā tathārūpam attano rājabhojanam vaṇṇetvā tasmim Mahāsatte gāravena thokam paṇṇakam hatthatale ṭhapetvā “tāta tvaṃ evarūpabhojanam bhuñjasī” ti puttena saddhim piyakatham kathento nisīdi.

45 Tasmim khaṇe Candādevī orodhagaṇaparivutvā
Temiya's simple living. ekamaggena āgantvā Bodhisattassa
assamapadam patvā piyaputtam
disvā tattheva patitvā visaññi

ahosi. Tato paṭiladdhassāsā patitaṭṭhānato utṭhahitvā āgantvā Bodhisattassa pāde daḥham gahetvā vanditvā assupuṇṇehi nettehi roditvā vandanaṭṭhānato utṭhāya ekamantam nisīdi. Atha nam Rājā āha “bhadde tava puttassa bhojanam passāhī” ti vatvā thokam paṇṇakam tassā hatthe ṭhapesi. Sesaitthinampi thokam thokam adāsi. Tā sabbā pi “sāmi evarūpam bhojanam bhuñjasī” ti vadantā tam gahetvā attano attano sise katvā “atidukkaram karosi sāmi” ti vatvā namassamānā nisidimsu. Rājā pana “tāta imam mayham acchariyam hutvā upaṭṭhāsī” ti vatvā imam gāthamāha :—

Accherakammaṃ paṭibhāti
ekakampi rahogataṃ ;
edisam bhuñjamānānam
kena vaṇṇo pasīdati ti.

Atha Rañño ācikkhanto āha :—

(1) Eko Rājā nipajjāmi
niyate paṇṇasanthare ;
tāya me ekaseyyāya
Rāja vaṇṇe pasīdati.

- (2) Na ca nettimsabandhā me
rājarakkhā upatṭhitā ;
tāya me sukhasēyyāya
Rāja vaṇṇo pasīdati.
- (3) Atītaṃ nānusocāmi ;
na pajappāmināgataṃ ;
paccuppanna yāpemi
tena vaṇṇo pasīdati.
- (4) Anāgatapajappāya
atītassānusocānā
eke nu bālā sussanti
naḷo va harito luto ti.

46. Atha nam Rājā “idheva abhisiñcitvā ādāya
Worldly splendour. gamissāmī ” ti . cintetvā rajjena
nimantento āha :—

- (1) Hatthānikāṃ rathānikāṃ
asse pattī ca vammīno
nivesanāni rammāni
ahaṃ putta dadāmi te.
- (2) Itthāgāraṃ pi te dammi
sabbalaṅkārahūsitaṃ ,
tā putta paṭipajjassu ;
tvam no Rājā bhavissasi.
- (3) Kusalā naccagītassa
sikkhitā cāturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti ;
kiṃ araṇṇe karissasi.
- (4) Paṭirājūhi te kaṇṇā
ānayissaṃ alaṅkatā ;
tāsu putte janetvāna
atha pacchā pabbajissasi.
- (5) Yuvā ca daharo cāpi
paṭhamuppattiko susu
rajjaṃ kārehi bhaddante ;
kiṃ araṇṇe karissasī ti.

VIII. THE PREACHER.

47. Ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā va hoti :—

- (1) Yuvā care brahmacariyaṃ ;
 brahmacārī yuvā siyā ;
 daharassa hi pabbajjā ;
 etaṃ isībhi vaṇṇitaṃ.
- Temiya gives
 religious
 exhortation.
- (2) Yuvā care brahmacariyaṃ ;
 brahmacārī yuvā siyā ;
 brahmacariyaṃ carissāmi ;
 nāhaṃ rajjenamatthiko.
- (3) Passāmi vohaṃ daharaṃ
 ammatātavadantaraṃ
 kicchāladdhaṃ piyaṃ puttaṃ
 appatvā va jaraṃ mataṃ.
- (4) Passāmi vohaṃ dahariṃ
 Kumāriṃ cārudassaniṃ
 navavaṃsakalīraṃ va
 paluggaṃ jīvitakkhayaṃ.
- (5) Daharā pi ca miyyanti
 narā ca atha nāriyo ;
 tattha ko vissase poso
 daharomhī ti jīvite.
- (6) Yassa ratyā vivasāne
 āyu appataraṃ siyā
 appodake va macchānaṃ
 kinnu komārataṃ tahiṃ.
- (7) Niccamabbhāhato loko
 niccaṃ va parivārito ;
 amoghāsu vajjantīsu ;
 kiṃ maṃ rajjebhisecaṣī ti.

Kāsikarājā āha :—

Kenamabbhāhato loko
 kena ca parivārito—
 kāyo amoghā gacchanti,—
 tam me akkhāhi pucchito ti.

Bodhisatto āha :—

- (1) Maccunabbhāhato loko—
 jarāya parivārito—
 ratyo amoghā gacchanti,—
 evam jānāhi Khattiya.
- (2) Yathā pi tante vitante
 yam yadevūpaviyyati
 appakam hoti vetabbam
 evam maccānajīvitam.
- (3) Yathā vārivaho pūro
 gacchannuparivattati
 evamāyu manussānam
 gacchannuparivattati.
- (4) Yathā vārivaho pūro
 vahe rukkhepakūlaje
 evam jarāmarañena
 vuyhante sabbapāṇino ti.

48. Rājā Mahāsattassa dhammakatham sutvā “ kim

The Father's last
 appeal.

me gharāvāsenā ” ti ativiya ukkaṇ-
 ṭhito pabbajitukāmo hutvā “ nāham
 tāva puna nagaram gamissāmi ;

idheva pabbajissāmi ; sace pana putto nagaram gaccheyya
 setacchattamassa dadeyyan ” ti cintetvā tam vimamsitum

puna rajjena nimantento āha :—

- (1) Hatthānikam rathānikam
 asse pattī ca vammīno
 nivesanāni rammāni
 aham putta dadāmi te.

- (2) Itthagārañca te dammi
sabbalañkārabhūsitam̐ ;
tā putta paṭipajjassu ;
tvaṃ no Rājā bhavissati.
- (3) Kusalā naccagītassa
sikkhitā caturitthiyo
kāme tam̐ ramayissanti ;
kiṃ araṇṇe karissasi.
- (4) Paṭirājūhi te kaṇṇā
ānayissam̐ alaṅkatā ;
tāsu putte janetvāna
atha pacchā pabbajissasi.
- (5) Yuvā ca daharo cāpi
paṭhamuppattiko susu
rajjam̐ kārehi bhaddante ;
kiṃ araṇṇe karissasi.
- (6) Koṭṭhāgārañca kosañca
vāhanāni balāni ca
nivesanāni rammāni
aham̐ putta dadāmi te.
- (7) Gomaṇḍalaparibyūḷho
dāsisaṅghapurakkhato
rajjam̐ kārehi bhaddante ;
kiṃ araṇṇe karissasī ti.

49. Atha nam̐ Mahāsatto rajjena anattthikabhāvaṃ
pakāsento āha :—

- (1) Kim̐ mam̐ dhanena khiyyetha ;
kiṃ bhariyā yā marissati ;
kiṃ me yobbanena vaṇṇena
yāyam̐ jarāya abhibhūyati.
- (2) Tattha kā nandi kā khiddā
kā rati kā dhanesinā ;
kiṃ me puttehi dārehi ;
Rāja muttosmi bandhanā.

Temiya's
final repre-
sentation.

- (3) Yohaṃ evaṃ pajānāmi
Maccu me na pamajjati;
Antakenādhīpannassa
kā rati kā dhanesinā.
- (4) Phalānamiva pakkānaṃ
niccaṃ patanato bhayaṃ
evaṃ jātānamaccānaṃ
niccaṃ maraṇato bhayaṃ.
- (5) Sāyameke na dissanti
pāto diṭṭhā bahujjanā;
pāto eke na dissanti
sāyaṃ diṭṭhā bahū janā.
- (6) Ajjeva kiccaṃ ātappaṃ;
ko jaññā maraṇaṃ suve;
na hi no saṅgamaṃ tena
mahāsenena Maccunā.
- (7) Corā dhanassa patthenti;
Rāja muttosmi bandhanā;
ehi Rāja nivattassu;
nāhaṃ rajjenamatthiko ti.

IX. A CHAPTER OF CONVERSIONS.

50. Tāṃ sutvā Rājānañca Candādeviñca ādim katvā
soḷasasahassaorodhā ca amaccādayo
The King and people ca pabbajitukāmā ahesuṃ. Rājā
turn monks. pi nagare bheriṃ carāpesi—“ye
mama puttassa santike pabbajituṃ icchanti te pabbājentū”
ti sabbesañca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
petvā “asukatṭhāne ca asukatṭhāne ca mahānidhikummbhiyo
atthi; tā gaṇhantū” ti suvaṇṇapatte akkharāni likhāpetvā
mahāthambhe bandhāpesi. Te nāgarā yathā pasārite
āpaṇe ca vivaṭadvārāni gehāni ca pahāya nagarato

nikkhamitvā rañño santikaṃ āgamaṃsu. Rājā mahājanena saddhim Mahāsattassa santike pabbaji.

51. Sakkadattiyam tiyojanikaṃ assamapadam paripuṇ-
 Life in the Hermitage. ṇam ahosi. Mahāsatto paṇṇasālāyo
 vicāresi. Majjhe paṇṇasālāyo itthi-
 nam dāpesi. Kimkāraṇā bhīrukajātikā etā ti. Purisānam
 pana bahipaṇṇasālāyo adāsi. Tā sabbā pi paṇṇasālāyo
 Visukamadevaputto va māpesi. Te ca phaladhararukkhe
 Visukammadevaputto yeva attano iddhiyā māpesi. Te
 sabbe pi Visukkamena nimmitesu phaladhararukkhesu
 uposathadivase bhūmiyam patitapatitāni phalāni gahetvā
 paribhuñjitvā samaṇadhammam karonti. Mahāsatto pi
 yo kāmavitakkaṃ vā byāpādavitaṅkaṃ vā vihiṃsavitaṅ-
 kaṃ vā vitakketi tassa manam jānitvā nacirasseva attano
 jhānena ākāse nisīditvā madhuradhammam kathesi. Te
 janā Bodhisattassa madhuradhammam sutvā ekaggacittā
 hutvā khippameva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattesum.

52. Tadā eko sāmantarājā “ Kāsikarājā kira Bārāṇasi-
 Conversion of others nagarato nikkhamitvā vanam
 Kings. pavisitvā pabbajito ” ti sutvā
 “ Bārāṇasim gaṇhissāmī ” ti nagarā
 nikkhamitvā Bārāṇasim patvā nagaram pavisitvā alaṅkata-
 nagaram disvā Rājanivesanam āruya sattavidham
 ratanam oloketvā “ Kāsikarañño imam dhanam nissāya
 ekena bhayena bhavitabban ” ti cintetvā surāsoṇḍe
 pakkosāpetvā pucchi “ tumhākaṃ Rañño idha nagare
 bhayam uppannam atthī ” ti. “ Natthi devā ” ti vutte
 “ Kimkāraṇā tumhākaṃ Rājā pabbajito ” ti pucchi.
 “ Amhākaṃ Rañño putto Temiyakumāro ‘ Bārāṇasirajjam
 na karissāmī ’ ti amūgo pi mūgo viya hutvā imamhā
 nagarā nikkhamitvā vanam pavisitvā isipabbajjam pab-
 baji. Tena karaṇena amhākaṃ Rājā mahājanena saddhim
 imamhā nagarā nikkhamitvā Temiyakumārassa santikaṃ
 gantvā pabbajito ” ti ārocesum. Sāmantarājā tesam

vacanam sutvā tussitvā “ahampi pabbajissāmī” ti cintetvā “tāta tumhākam Rājā kataradvārena nikkhanto” ti pucchitvā “deva pācinadvārenā” ti vutte attano parisāya saddhim tena va pācinadvārena nikkhamitvā naditirena pāyāsi. Mahāsatto pi tassā āgamanam ñatvā vanantaram āgantvā attano jhānena ākāse nisiditvā madhuradhammam desesi. So parisāya saddhim tassa santike yeva pabbaji. Evaṃ apare pi satta rājāno “Bārāṇasinagaram gaṇhissāmā” ti āgatā. Te pi rājāno sattarajjāni chaṭṭetvā Bodhisattassa santike yeva pabbajimsu. Hatthī pi araṇṇahatthī jātā; assā pi araṇṇaassā jātā; rathā pi araṇṇeva vinaṭṭhā. Bhaṇḍāgāresu kabāpaṇe assamapade vālukaṃ katvā vikirimsu. Sabbe pi abhiññā samāpattiyo nibbattetvā jīvitapariyosāne Brahmalo-
parāyanā ahesum. Tiracchānagatā hatthiassā pi isigaṇe cittam pasādetvā cha kāmāvacaradevalokesu nibbattimsu.

Temiyajātakaṃ niṭṭhitam.

MAHĀJANAKAJĀTAKAM.

MAHĀJANAKAJĀTAKAM̐.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

I. THE FUGITIVE MOTHER.

1. Atite bhikkhave Videharatṭhe Midhilāyam Mahājanako nāma Rājā rajjam kāresi.
Two brothers at enmity. Tassa dve puttā ahesum. Aritṭhajanako ca Polajanako cāti tesu

Rājā jetṭhaputtassa Uparajjam adāsi kaniṭṭhassa Senāpatitṭhānam adāsi. Aparabhāge Mahājanako kālamakāsi. Tassa sarīrakiccam katvā Aritṭhajanako Rājā hutvā itarassa Uparajjam adāsi. Tasseko pādamuliko amacco Rañño santikam gantvā “Deva Uparājā tumhe ghātetukāmo” ti āha. Rājā tassa punappunam katham sutvā kaniṭṭhassa sineham bhinditvā Polajanakam saṅkhalikāhi bandhāpetvā Rājānivesanato avidūre ekasmim gehe vasāpetvā ārakkham ṭhapesi. Kumāro “sacāham bhātu verimhi saṅkhalikā pi me mā muñcantu, dvārampi mā vivaratu; sace no verimhi saṅkhalikā pi me muñcantu, dvārampi vivaratū” ti saccakiriyamakāsi. Tāvadeva saṅkhalikā pi khaṇḍam khaṇḍam bhijjimsu; dvārampi vivari. So nikkhamitvā ekam paccantagāmam gantvā vāsam kappesi.

2. Paccantagāmavāsino sañjānitvā upaṭṭhahimsu.

The older brother is killed in battle.

Rājā pi tam gāhāpetum nāsakkhi.
So anupubbena paccantajanapadam hatthagatam katvā mahāparivāro

hutvā “aham pubbe bhātu na verī; idāni pana verimhi”

ti mahājanaparivuto Midhilaṃ gantvā bahinagare khandhāvāraṃ katvā vāsaṃ kappesi. Nagaravāsino yodhā “kumāro kira āgato” ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahetvā tasseva santikaṃ āgamimsu. Aññe pi nāgarā āgamimsu. So bhātu sāsanaṃ pesesi “nāhaṃ pubbe tumbhākaṃ verī; idāni pana verimhi; chatthaṃ vā me detha yuddhaṃ vā” ti. Rājā taṃ sutvā yuddhaṃ kātum icchanto Aggamahesiṃ āmantetvā “bhadde yuddhe jayaparājayo nāma na sakkā ñātum; sace mama antarāyo hoti tvaṃ gabbhaṃ rakkheyyāsī” ti vatvā mahatīyā senāya parivuto nāgarā nikkhami. Atha naṃ yuddhe Polajanakassa yodhā jīvitakkhayaṃ pāpesum. Tadā “Rājā mato” ti sutvā sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ jātāṃ.

3. Devī pi tassa matabbhāvaṃ ñatvā siḥhaṃ siḥhaṃ
 The chief Queen flees, suvaṇṇasārādīni gahetvā pacchiyaṃ
 but is befriended pakkipitvā matthake pilotikaṃ
 by Sakka. attharitvā upari taṇḍule okiritvā
 kiliṭṭhapilotikaṃ nivāsetvā sarīraṃ virūpaṃ katvā pac-
 chim sise ṭhapetvā divādivase yeva nikkhami. Na
 koci naṃ sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā kat-
 thaci agatapubbattā maggaṃ ajānanti disaṃ vavatthāpe-
 tum asakkonti kevalaṃ Kālacampānagaraṃ nāma
 atthī ti sutattā “Kālacampānagaraṃ gamikā nāma
 atthī” ti pucchamānā ekikā sālāyaṃ nisīdi. Kucchimbi
 panassā nibbattasatto na yo vā so vā; pūritapāramī
 Mahāsatto nibbatti. Tassa tejena Sakkassa bhavanaṃ
 kampi. Sakko āvajjento taṃ kāraṇaṃ ñatvā “tassā
 kucchiyaṃ nibbattasatto mahāpuñño; mayā gantum
 vaṭṭatī” ti cintetvā paṭichannayoggaṃ māpetvā tattha
 mañcaṃ paññāpetvā mahallakapuriso viya yoggaṃ
 pājento tāya nisinnasālāya dvāre ṭhatvā “Kālacam-
 pānagaraṃ gamikā nāma atthī” ti pucchi. “Ahaṃ
 tāta gamissāmi” ti. “Tena hi yoggaṃ ārūyha nisīda

ammā” ti. “Tāta aham paripuṇṇagabbhā; na sakkā mayā yoggam abhirūhitum; pacchito gamissāmi; imissā pana me pacchiyā okāsam dehī” ti. “Amma kim vadesi; yoggam pājetum jānanasamattho nāma mayā sadiso natthi; amma mā bhāyi; ārūyha nisidā” ti. Sā “tāta sādhu” ti vadati. So tassā ārohanakāle attano ānubhāvena vātapuṇṇabhastacammaṃ viya pathaviṃ unnāmetvā yoggassa pacchimante āhaccāpesi. Sā abhirūyha sayane nippajjitvā va “ayam Devatā bhavisati” ti aññāsi. Sā dibbasayane nippannamattā va niddam okkamī.

4. Atha nam Sakko timsayojanamatthake ekaṃ nadim
 A miraculous journey. patvā pabodhetvā “amma otarivā
 nadiyam nhāyivā ussisagge
 sāṭakayugam atthi; tam nivāsehi; antoyogge puṭaka-
 bhattam atthi; tam bhuñjāhī” ti āha. Sā tathā katvā
 puna nippajjitvā sāyaṇhasamaye Kāḷacampānagarām patvā
 dvāraṭṭālakapākāre disvā “tāta kim nagarametan” ti
 pucchi. “Kāḷacampānagarām ammā” ti. “Kim vadesi
 tāta; nanu ambākam nagarato Kāḷacampānagarām
 saṭṭhiyojanamatthake hotī” ti. “Evam amma; aham
 pana ujumaggam jānāmī” ti. Atha nam dakkhiṇadvāra-
 samīpe otāretvā “amma ambākam gāmo purato atthi;
 tvam nagaram pavisāhī” ti vatvā purato gantvā viya
 Sakko antaradhāyivā sakatṭhānameva gato. Devī pī
 ekissā va sālāyam nisīdi.

II. A KIND PROTECTOR.

5. Tasmim khaṇe eko disāpāmokkho ācariyo Cam-
 pānagaravāsī mantajjhāyako
 A Brahman Teacher takes the Queen
 under his protection. Brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi
 parivuto nhānatthāya gacchanto
 dūrato va oloketvā tam abhirūpaṃ sobhaggapattam tattha

nisinnam disvā tassā kucchiyam Mahāsattassānubhāvena saha dassaneneva kaṇiṭṭhabhagini viya sineham uppādetvā māṇavake bahi ṭhapetvā ekako va sālam pavisitvā “bhagini kataragā mavāsikā tvan” ti pucchi. “Tāta Midhilāyam Aritṭhajanakarañño Aggamahesimhī” ti vutte “amma idha kasmā āgatāsī” ti. “Tāta Polajana-kena Rājā mārīto athāham bhītā “gabbham anurakkhis-sāmī’ ti āgatā” ti. “Amma imasmim nagare te koci nātako atthī” ti pucchi. “Natthī tātā” ti. “Tena hi mā cintayī; aham Udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpā-mokkho ācariyo; aham tam bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi; tvam ‘bhātiko’ ti mam vatvā pādesu gaḥetvā paridevā” ti āha. Sā mahāsaddam katvā tassa pādesu patitvā paridevi. Dve pi aññamaññam paridevimsu. Athassa antevāsikā mahāsaddam sutvā khippam upa-dhāvitvā “ācariya kim te hotī” ti pucchimsu. So āha “kaṇiṭṭhabhagini me esā; asukakālam nāma mayā vinā jātā” ti. Atha māṇavā “tava bhaginim diṭṭhakālato paṭṭhāya mā cintayittha ācariya” ti āhamsu. So māṇave paṭicchannayoggam ābārāpetvā tam tattha nisīdāpetvā māṇave āha “tātā vo gantvā Brāhmaṇiyā mama kaṇiṭṭha-bhaginibhāvam kathetvā sabbakiccāni kātum vadethā” ti vatvā geham pesesi. Te gantvā Brāhmaṇiyā kathesum. Atha nam Brāhmaṇī pi gaudhodakena nhāpetvā sayanam paññāpetvā nippajjāpesi. Atha Brāhmaṇo pi nhatvā āgato bhojanakāle “bhaginim me pakkosathā” ti pakko-sāpetvā tāya saddhim ekato bhuñjitvā antonivesane yeva paṭijaggi.

6. Sā nacirasseva suvaṇṇavaṇṇam puttam vijāyi.

The secret and its disclosure.

“Mahājanakakumāro” ti ayyaka-santakam nāmamakāsi. So

vuddhamāno dārakehi saddhim

kilanto ye tam rosanti so asamblinnakhattiyakule jātattā mahābalavatāya ceva mānataddhatāya ca te dārake

dalham gahetvā paharati. Tadā te mahāsaddena rodanti. Tesam mātapitaro rutasaddam sutvā “kena paha tā” ti vutte “vidhavāputtenā” ti vadanti. Atha kumāro cintesi “ime mam ‘vidhavāputto’ ti abhiñham vadanti; hotu mama mātaram pucchissāmī” ti. So ekadivasam mātaram pucchi “amma ko mayham pitā” ti. Atha nam mātā “tāta Brāhmaṇo te pitā” ti vañcesi. Punadivase pi dārake paharanto “kena pahaṭā” ti “Vidhavāputtenā” ti vutte “nanu Brāhmaṇo me pitā” ti vatvā “Brāhmaṇo kim te hotī” ti vutte so cintesi “ime mam ‘Brāhmaṇo te kim hotī’ ti abhiñham vadanti; mātā me idam kāraṇam yathābhūtam na kathessati; sā attano manena na kathessati; hotu kathāpessāmī nan” ti. So thaññam pivanto thanam dantehi dasitvā “amma pitaram me kathehi; sace na kathesi thanam te chindissāmī” ti āha. Sā puttam vañcetum asakkontī “tāta tvam Midhilāyam Ariṭṭhajanakarañño putto; pitā te Polajanakena mārīto; aham tam anurakkhantī imam nagaram āgatā; ayam Brāhmaṇo mam bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggatī” ti kathesi. So tam sutvā tato paṭṭhāya ‘vidhavāputto’ ti vutte pi na kujjhi.

III. THE BODHISAT'S ADVENTURES AT SEA.

7. So soḷasavassabbhantare yeva tayo Vede ca sabba-

The Bodhisat goes on
board as a Merchant.

sippāni ca uggāṇhi. Soḷasa-
vassikakāle pana uttamarūpadharo
ahosi. Atha so “pitu santakam

rajjam gaṇhissāmī” ti cintetvā mātaram pucchi “amma kiñci dhanam te hatthe atthi udāhu no ti;” “aham vohāram katvā dhanam uppādetvā pitu santakam rajjam gaṇhissāmī” ti āha. Atha nam mātā āha “tāta nāham tucchahatthā āgatā; tayo me hatthe dhanasārā atthi muttasāro maṇisāro vajirasāro ti; tesu ekeko rajjagahaṇap-

pamāṇo ; taṃ gahetvā rajjaṃ gaṇha ; mā vohāraṃ karī ” ti. “ Amma imampi dhanam mayhameva upadḍham katvā dehi ; taṃ pana gahetvā Suvannaṇabhūmim gantvā bahudhanam āharitvā rajjaṃ gaṇhissāmi ” ti. So upadḍham āharāpetvā bhaṇḍikam katvā Suvannaṇabhūmim gamikehi vāṇijehi saddhim nāvāyam bhaṇḍam āropetvā puna nivattitvā mātaram vanditvā “ Amma aham Suvannaṇabhūmim gamissāmi ” ti āha. Atha nam mātā āha “ Tāta samuddo nāma appasiddhiko bahuantarāyo ; mā gaccha ; rajjaṃ gahaṇāya te dhanam bahū ” ti. So “ gacchissāmeva ammā ” ti mātaram vanditvā gehā nikkhamma nāvam abhirūhi. Tam divasameva Polajanakassa sarīre rōgo udapādi ; anuṭṭhānaseyyam sayi.

8. Tadā sattajaṅghasatāni nāvam abhirūhimsu. Nāvā

The shipwreck.

sattadivasehi sattayojanasatāni
gatā. Sā aticaṇḍavegena gantvā
attānam vāhitum nāsakkhi. Phalakāni bhinnāni. Tato
tato udakam uggatam. Nāvā samuddamajjhe nimuggā.
Mahājanā rodanti paridevanti. Nānādevatāyo namas-
santi. Mahāsatto pana na rodati paridevati ; na devatāyo
namassati. Nāvāya pana nimujjanabhāvam ūatvā
sappinā sakkharam omadditvā kucchipūram khāditvā dve
maṭṭhasāṭake telena temetvā daḥam nivāsetvā kūpakam
nissāya ṭhito. Nāvāya nimujjanasamaye kūpakam utṭhahi.
Mahājanā macchakacchapabhakkhā jātā. Samantā uda-
kam adḍhausabhamattam lohita vaṇṇam ahosi. Mahāsatto
kūpakamatthake ṭhito va “ imāya disāya Midhilanagaran ”
ti disam vavatthāpetvā kūpakamatthakā uppatitvā mac-
chakacchape atikkamma mahābalavatāya usabhamatthake
pati. Tam divasameva Polajanako kālamakāsi.

9. Tato paṭṭhāya Mahāsatto maṇivaṇṇāsu ūmisu

The Guardian
Goddess of the Ocean.

parivattanto suvaṇṇakkhandho
viya samuddam tarati. So yathā
ekadivasam evam sattāham tarati.

Velam pana oloketvā loṇodakena mukham vikkhāletvā uposathiko hoti. Tadā ca “ye mātupatṭhānādiguṇayuttā samudde maritum ananucchavikā sattā te upadhārehī” ti catūhi Lokapālehi Maṇimekhalā nāma Devadhītā samudarakkhikā ṭhapitā ahosi. Sā sattadivasāni samuddam na olokesi. Dibbasampattim anubhavantiyā kirassā satipamuṭṭhā devasamāgamam gatā ti pi vadanti. Atha sā “ajja me sattamo divaso samuddam anolokentiya; ko nu kho pavattati” ti oloketi Mahāsattam disvā “sace Mahājanakakumāro samudde nassissati devasamāgama-pavesanam na labhissāmi” ti cintetvā Mahāsattassa avidūre alaṅkatena sarirena ākāse ṭhatvā Mahāsattam vimamsamānā paṭhamam gāthamāha :—

Koyam majjhe samuddasmim
apassam tīramāyūhe ;
kam tvam atthavasam ñatvā
evam vāyamase bhūsan ti.

10. Atha Mahāsatto tassā vacanam sutvā “ajja me
sattamo divaso ; samuddam taran-
tassa na me dutiyo satto diṭṭha-
pubbo ; ko nu kho mam vadati” ti
ākasam olokento tam disvā dutiyam gāthamāha :—

A dialogue on as-
siduous striving.

Nisamma vattam lokassa
vāyāmassa ca devate
tasmā majjhe samuddasmim
apassam tīramāyūhe ti.

Sā tassa dhammakatham sutvā uttari sotukāmā hutvā
puna gāthamāha :—

Gambhīre appameyyasmim
tīram yassa na dissati ;
mogho te purisavāyāmo ;
appatvā va marissasī ti.

Atha nam Mahāsatto “Devate kinnāmetam kathesi ;
vāyāmam katvā maranto pi garahato muccissāmī” ti vatvā
gāthamāha :—

Anaṇo ñātīnam hoti
devānam pitūnañca so
karam purisakiccāni ;
na ca pacchānutappatī ti.

Atha nam Devadhīta gāthamāha :—

Apāraṇeyyam yaṁ kammaṁ
aphalam kilamathuddayam
tatha ko vāyāmenattho
maccu yassābhīnippattan ti.

Evam Devatāya vutte tam appaṭibhānam karonto
Mahāsatto uttarīgāthamāha :—

- (1) Apāraṇeyyam accantam
yo viditvāna Devate
na rakkhe attano paṇam
jaññā so yadi hāpaye.
- (2) Adhippāyaphalam eke
asmiṁ lokasmiṁ Devate
payojayanti ; kammāni
tāni ijhanti vā na vā.
- (3) Sandiṭṭhikam kammaphalam
nanu passasi Devate ;
sannā aññe ; tarāmaham ;
tañca passāmi santike.
- (4) So aham vāyamissāmi
yathāsattim yathābalam ;
gaccham pāram samuddassa
kassam purisakāriyan ti.

'Tato Devatā tassa tam dalhavacanam sutvā thutim
karonti gāthamāha :—

Yo tvam evaṅgate oghe
appameyye maḥaṇṇave

dhammavāyāmasampanno
kammunā nāvasīdati
so tvaṃ tattheva gacchāhi
yattha te nirato mano ti.

11. Sā evañca pana vatvā “ paṇḍita mahāparakkama
kuhim tam nemī ” ti pucchi.

The Bodhisat in
Midhila.

“ Midhilanagaran ” ti vutte sā

Mahāsattam pupphakalāpam viya
ukkipitvā ubho hi hatthehi pariggayha ure nippajjāpetvā
piyaputtam ādāya gacchanti viya ākāsena pakkhandi.
Mahāsatto sattāham loṇodakena upakkasarīro hutvā
dibbaphassena phuttho niddam okkami. Atha sā
Midhilaṃ netvā ambavanuyyāne maṅgalasilāpatte
dakkhiṇapassena nippajjāpetvā uyyānadevatāhi tassa
ārakkham gāhāpetvā sakatṭhānameva gatā.

IV. THE WOOING OF THE COURT OFFICIALS.

12. Polajanakassa putto natthi. Ekā pana dhītā ahosi.

The successor to the
throne and the hidden
treasure.

Sā Sivalidevī nāma paṇḍitā byattā.

Amaccā tamenam maraṇamañce

nippannam pucchimsu “ Mahārājā

tumhesu devaṅgatesu rajjam kassa dassāmā ” ti. Atha

ne Rājā āha “ Tāta mama dhītaram Sivalidevim ārā-

dhetum samatthassa rajjam detha ; yo vā pana caturassa-

pallaṅkassa ussīsakam jānāti yo vā pana saḥassathā-

madhanum āropetum sakkoti yo vā pana soḷasamahāni-

dhim nīharitum sakkoti tassa rajjam dethā ” ti āha.

Amaccā “ deva tesam no nidhīnam udānam kathethā ” ti

āhamisu. Atha Rājā amacce evam āha —

- (1) Suriyuggamane nidhi ;
atha okkamane nidhi
anto nidhi bahi nidhi
na anto na bahi nidhi.

- (2) ārohane mahānidhi ;
 atho orohane nidhi ;
 caturō ca mahāsālā ;
 sāmāntā yojane nidhi.
- (3) dantaggesu mahānidhi
 vāḷaggesu ca kepuke ;
 rukkhaggesu mahānidhi ;
 soḷasete mahānidhī ;
 saḥassathāmo pallaṅko
 Sīvaliārodhanena cā ti.

Iti mahānidhīhi saddhim itaresam udānam kathesi.
 Rājā imam katham vatvā kālamakāsi.

13. Amaccā Rañño accayena tassa matakiccam katvā
 sattameva divase sannipatitvā
 The Commander-in-
 Chief as a wooer. mantayimsu “ ambho Raññā attano
 dhītaram ārādhetum samatthassa

rajjam dātabban ti vuttam ; ko tam ārādhetum sakkhis-
 satī ” ti. “ Bho Senāpati vallabho ” ti vatvā tassa
 sāsanam pesesum. So sāsanam sutvā “ sādhu ” ti
 sampaticchitvā rājadvāram gantvā attano āgatabhavam
 Rājadhītāya ārocapesi. Sā tassa āgatabhavam ñatvā
 “ Atthi nu khvassa setacchattasirim dhāretum dhiti ” ti.
 Sā tassa vimamsanatthāya “ khippam āgacchatū ” ti āha.
 So tassā sāsanam sutvā tam ārodhetukāmo sopānapāda-
 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi.
 Atha nam vimamsamānā “ mahātale javena dhāvatū ” ti
 āha. So “ Rājadhītaram tossessāmī ” ti vegena pakkhan-
 ditvā aṭṭhāsi. Atha nam puna “ ehi ” ti āha. So puna
 vegena āgato. Sā tassa dhitiyā virahitabhavam ñatvā
 “ Ehi samma pāde me sambāhi ” ti āha. So tassā
 ārodhanattham nisiditvā pāde sambāhati. Atha nam sā
 ure pādena paharivā uttānakam pātetvā “ imam andha-
 bālapurisaṃ dhitivirahitaṃ pothetvā gīvāya gahetvā
 nibharathā ” ti dāsīnam saññam adāsi. Tathā tā karimsu

So tehi “kim Senāpatī” ti puṭṭho “mā kathetha : sā no manussitthi yakkhini” ti āha.

14. Tato Bhaṇḍāgāriko gato. Tampi tatheva lajjāpesi.

Other candidates. Tathā Setṭhim Chattagāham

Asigāhan ti sabbe pi te lajjāpesi yeva. Atha māhājano mantetvā “Rājadhītarām ārodhetum samattho nāma natthi; sahassthāmadhanum āropetum samatthassa rajjam dethā” ti āha. Tampi koci āropetum nāsakkhi. Tato “caturassapallaṅkassa ussīsakam jānantassa rajjam dethā” ti āha. Tampi na koci jānāti. Tato “soḷasamaḥānidhim nīharitum samatthassa rajjam dethā” ti āha. Te pi koci nīharitum nāsakkhi.

15. Tato “ambho arājikam nāma raṭṭham pāletum na

The Domestic Chaplain and the wonderful carriage. sakkā; kinnukho kātabban” ti mantayimsu. Atha ne Purohito āha “bho tumhe mā cintayittha;

phussaratham nāma vissajjetum vaṭṭati; phussarathena hi laddharājā sakala-Jambudīpe rajjam kāretum samattho hoti” ti. Te “sādhu” ti sampaticchitvā nagaram alaṅkarāpetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse yojetvā uttamapaccattharaṇam attharivā pañca rājakakudhabhaṇḍāni āropetvā caturaṅginiyā senāya parivāresum. Sasāmikassa rathassa tūriyāni purato vajjanti asāmikassa pacchato vajjanti; tasmā “sabbatūriyāni pacchato vādethā” ti vatvā “suvaṇṇabliṅkārena rathadhūraṅca paṭodaṅca abhisiñcitvā “yassa rajjam kāretum puñṇam atthi tassa santikam gacchatū” ti ratham vissajjesum. Atha ratho Rājageham padakkhiṇam katvā vegena mahāvithim abhirūhi. Senāpatī-ādayo “phussaratho mama santikam āgacchatū” ti cintayimsu. So sabbesam gehāni atikkamivā nagaram padakkhiṇam katvā pācinadvārena nikkhamivā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha nam vegena gacchantam disvā “nivattethā” ti āhamsu. Purohito “mā nivattayittha;

icchanto yojanasatampi gacchatu ; mā nivārethā ” ti āha. Ratho uyyānam pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭam padakkhiṇam katvā ārohanasajjo hutvā atṭhāsi.

16. Purohito Mahāsattam nippannakam disvā amacce

The Bodhisat being
discovered is inaugu-
rated King.

āmantetvā “ ambho eko silāpaṭṭe
nippannako puriso dissati ; setac-
chattānucchavikā paṇassa dhitī

atthī ti vā natthī ti vā na jānāma ; sace esa puñṇavā bhavissati amhe na olokessati ; kāḷakaṇṇi satto sace bhavissati bhītatasito utṭhāya kampamāno olokessati ; tasmā khippam sabbatūriyāni paggaṇhathā ” ti āha. Tāvadeva anekasatāni tūriyāni paggaṇhimsu. Tadā tūriyasaddo sāgaraghoso viya ahosi. Mahāsatto tena saddena pabujjhitvā sisam vivaritvā olokento mahājanam disvā “ setacchattena me āgatenā bhavitabban ” ti cintetvā puna sisam pārūpetvā parivattetvā vāmapassena nippajji. Purohito tassa pāde vivaritvā lakkhaṇāni olokento “ tiṭṭhatu ayam eko dīpo catunnam pi mahādīpānam rajjam kāretum samattho hotī ” ti puna tūriyāni paggaṇhāpesi. Atha Mahāsatto mukham vivaritvā parivattetvā dakkhiṇapassena nippajjitvā mahājanam olokesi. Tadā Purohito parisam ussāretvā añjalim paggayha avakujjo hutvā “ utṭhāhi deva ; rajjam te pāpuṇātī ” ti āha. Atha nam Mahāsatto “ Rājā vo kuhin ” ti pucchi. “ Kālaṅkato devā ” ti vutte “ tassa putto vā bhātā vā natthī ” ti pucchi. “ Natthi devā ” ti vutte “ tena hi sādhu rajjam karissāmi ” ti vatvā utṭhāya silāpaṭṭe pallaṅkena nisīdi. Atha nam tattheva abhiññimsu. So Mahājanako nāma Rājā ahosi.

V. THE BODHISAT AND THE FOUR TESTS.

17. So rathavaram abhirūyha mahantena sirivibhavana
 The meeting between Sivalidevi and Mahā-
 janaka. nagaram pavisitvā rājanivesanam
 abhirūhanto “Senāpatiādīnam
 tāneva thānāni hontū” ti vicāretvā
 mahātalam abhirūhi. Rājādhītā pana purimasaññāya
 eva tassa vimamsanattham ekam purisam āṇāpesi “tāta
 tvam gaccha Rājānam upasaṅkamitvā evam vadehi ‘deva
 Sivalidevi tumhe pakkosati; khippam kirāgacchatū’”
 ti. So gantvā tathā ārocesi. Rājā paṇḍito tassa vacaṇam
 sutvā pi asuṇanto viya “aho sobhaṇo vatāyam pāsādo” ti
 pāsādameva vaṇṇeti. So tam sāvetaṃ asakkonto Rājā-
 dhītāya tam pavattim ārocesi “ayye Rājā tumhākam
 vacaṇam na suṇāti; pāsādameva vaṇṇeti; tumhākam
 vacaṇam tiṇam viya na gaṇeti” ti. Sā tassa vacaṇam
 sutvā “so mahajjhāsayo puriso bhavissati” ti cintetvā
 dutiyampi tatiyampi pesesi. Rājā pi attano ruciyā
 pakatigamanena siho viya vijambhamāno pāsadam abhi-
 rūhi. Tasmim upasaṅkamante Rājādhītā tassa tejena
 sakabhāvena sandhāretum asakkonti āgantvā hatthālam-
 bakam adāsi.

18. So tassā hattham olambitvā mahātalam abhirūhitvā
 samussitasetacchatthe rājāpallaṅke
 The Four Tests. nisiditvā amacce āmantetvā “ambho
 atthi pana vo raññā kālaṅkarontena koci ovādo dinno”
 ti pucchi. “Āma devā” ti vutte “tena hi vadethā” ti
 āha. “Deva ‘Sivalidevim ārodhetum samatthassa rajjam
 dethā’ ti tena vuttan” ti. “Sivalideviyā āgantvā
 hatthālabako dinno; ayam tāva ārodhikā nāma;
 aññam vadethā ti. “Deva ‘caturassapallaṅkassa
 ussīsakam jānitum samatthassa rajjam dethā’ ti tena
 vuttan” ti. Rājā “idam dujjānam upāyena sakkā
 jānitun” ti cintetvā sisato suvaṇṇasūcim niharitvā

Sivalideviyā hatthe ṭhapesi “imam ṭhapehī” ti. Sā tam gahetvā pallaṅkassa ussisake ṭhapesi. Khaggam adāsī ti pi vadantiyeva. So tāya saññāya “idam ussisakan” tiñatvā tesam katham asuṇanto viya “kim kathethā” ti vatvā puna tehi tathā vutte “idam jānitum na garu; etam ussisakan” ti vatvā “aññam vadethā” ti āha. “Deva saḥassathāmadhanum āropetum samatthasa rajjam dethā” ti “tena vuttan” ti. “Tena hi āharatha nan” ti āharāpetvā so dhanum pallaṅkena nisinno va itthīnam kappāsapoṭhanadhanum viya āropetvā “aññam vadethā” ti āha. ‘Deva ‘soḷasa mahānidhim nīharitum samatthassa rajjam dethā ti’ tena vuttan” ti. “Tesam kiñci udānam atthī” ti pucchi. “Āma devā” ti vutte “tena hi nam kathethā” ti āha. Te “suriyuggamane nidhī” ti udānam kathayimsu. Tassa tam suṇantasseva gaganatale puṇṇacando viya so attho pākato ahosi. Atha ne Rājā āha “ajja bhāṇe velā natthi; sve nidhim gaṇhissāmī” ti.

19. So punadivase amacce sannipātetvā pucchi “tum-
 Solution of the mys- hākam Rājā Paccekabuddhe bho-
 tery of the hidden jesī” ti. “Āma devā” ti. So
 treasure. cintesi “Suriyo ti nāyam suriyo;
 suriyasadisattā Paccekabuddhā suriyā nāma; tesam pac-
 cuggamanatṭhāne nidhinā bhavitabban” ti. Tato “Rājā
 tesu Paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanam
 karonto kataratṭhānam gacchatī” ti pucchitvā “asukatṭ-
 ṭhānam nāma devā” ti vutte “imam ṭhānam khaṇitvā
 nidhim nīharathā” ti nidhim nīharāpesi. “Gamanakāle
 anuggacchanto kattha ṭhatvā uyyojesi” ti pucchitvā
 “asukatṭhāne nāma” ti vutte “tato pi nidhim nīharathā”
 ti nidhim nīharāpesi. Atha mahājano ukkuṭṭhisahassāni
 pavattati. “Suriyuggamane nidhī” ti vuttattā suriyug-
 gamanadisāyam khaṇantā vicarimsu. Atho “okkamane
 nidhī” ti vuttattā suriyathaṅgamanadisāyam khaṇantā
 vicarimsu. Idam pana dhanam idheva hoti. Tam disvā

mahājano “ aho acchariyan ” ti pītisomanassam pavat-
 tayimsu. “ Anto nidhī ” ti rājagehe mahādvārassa anto-
 ummārā nidhim nīharāpesi. “ Bahi nidhī ” ti bahium-
 mārā nidhim nīharāpesi. “ Na anto an bahi nidhī ” ti
 heṭṭhāummārato nidhim nīharāpesi. “ Ārohane mahā-
 nidhī ” ti maṅgalahatthiārohanakāle suvaṇṇanissenīyā
 attharaṇaṭṭhānato nidhim nīharāpesi. Atho “ orohane
 nidhī ” ti hatthikhandhato orohanatṭhānato nidhim
 nīharāpesi. “ Caturō ca mahāsālā ” ti bhūmiyam katau-
 paṭṭhānaṭṭhāne sirisayanassa cattāro mañcapādā sālāmayā
 tesam heṭṭhā catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi. “ Sāmantā
 yojane nidhī ” ti yojanam nāma rathayugappamāṇam ;
 sirisayanassa samantā rathayugappamāṇato nidhim nīha-
 rāpesi. “ Dantaggesu mahānidhī ” ti maṅgalahatthiṭ-
 ṭhāne tassa dvinnam dantānam abhimukhatṭhānato nidhim
 nīharāpesi. “ Vālaggesū ” ti maṅgalahatthiṭṭhāne tassa
 vāladhisammukhatṭhānato nidhim nīharāpesi. “ Kebuke ”
 ti kebukam vuccati udakam. Maṅgalapokkharāṇito
 udakam nīharāpetvā nidhim dassesi. “ Rukkhaggesu
 mahānidhī ” ti uyyāne mahāsālarukkhamūle ṭhitamaj-
 jhantikasamaye parimaṇḍalāya rukkhachāyāya anto
 nidhim nīharāpesi. Evam soḷasa mahānidhayo nīharā-
 petvā “ atthaññam kiñci udānan ” ti pucchi. “ Natthi
 devā ” ti vadimsu.

VI. A MORAL LESSON.

20. Mahājano tuṭṭho ahosi. Atha Rājā “ idam dha-
 nam dānamukhe vikirissāmī ” ti
 Public rejoicings. nagaramajjhe ceva catūsu nagara-
 dvāresu cāti pañcasu ṭhānesu pañca dānasālāyo kārāpetvā
 mahādānam paṭṭhapesi. Kāḷacampānagarato attano
 mātarañca Brāhmaṇaṇca pakkosāpetvā mahantam sakkā-
 ram akāsi. Tassa taruṇarajje yeva sakala-Videharaṭṭhe

Aritṭhajanakarañño kira putto Mahājanako nāma Rājā rajjam kāresi. “So kira paṇḍito upāyakusalo; passisāma nau” ti dassanatthāya sakalanagaram saṅkhubhitam ahosi. Tato tato bahupaṇṇākāram gahetvā āgamimsu. Nāgarā pi mahāchaṇam sajjayimsu. Rājanivesane attharaṇādīni santharivā gandhadāmamālādāmādīni osāretvā vippakiṇṇalājakusumavāsadhūmagandhākāram kāretvā nānappakāram pānabhojanam upatṭhāpesum. Rañño paṇṇākāratthāya rajatasuvaṇṇabhājanādīsu anekappakārāni khādaniyabhojanīyamadhuphāṇitaphalādīni gahetvā tattha tattha parivāretvā atṭhamasu. Ekato amaccamaṇḍalam nisidi; ekato Brāhmaṇagaṇo. Ekato setṭhiādayo nisidimsu. Ekato uttamarūpadharā nāṭakitthiyo nisidimsu. Brāhmaṇā pi sothikārena mukhamāṅgalikāni kathenti. Naccagītādisu kusalā naccagītādīni pavattayimsu. Anekasatāni tūriyāni pavajjimsu. Tadā rājanivesane Yugandhavātavegena pahaṭā sāgarakucchi viya ekaninnādam ahosi. Olokitolokitatṭhānam kampati.

21. Atha Mahāsatto setacchattassa heṭṭhā rājāsane
 Reflections on noble nisinno va Sakkasirisadisam
 striving. mahantam sirivilāsam oloketvā
 attano mahāsamudde katavāyā
 mam anussari. Tassa “viriyam nāma kattabbayuttakam;
 sacāham mahāsamudde viriyam nākarissam na imam
 sampattim alabhissan” ti vāyāmam anussarantassa pīti
 uppajji. So pītivegena udānam udānento āha :—

(1) Āsīsetheva puriso;
 na nibbindeyya paṇḍito;
 passāmi voham attānam
 yathā icchim tathā ahu.

(2) Āsīsetheva puriso;
 na nibbindeyya paṇḍito;

passāmi vohaṃ attānaṃ.
udakā thalamubbhataṃ.

- (3) Vāyameheva puriso ;
na nibbindēyya paṇḍito ;
passāmi vohaṃ attānaṃ
yathā icchīṃ tathā ahu.
- (4) Vāyameheva puriso ;
na nibbindeyya paṇḍito ;
passāmi vohaṃ attānaṃ
udakā thalamubbhataṃ.
- (5) Dukkhopanīta pi naro sapañño
āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya ;
bahū hi phassā ahitā hitū ca
avitakkitā maccumupabbajanti.
- (6) Acintitaṃ pi bhavati ;
cintitaṃ pi vinassati ;
na hi cintamayā bhogā
itthiyā purisassa vā ti.

22. So tato paṭṭhāya dasa rājadhamme akopetvā
A model king. dhammena rajjaṃ kāresi. Pac-
cekabuddhe ca upaṭṭhāsi.

VII. TREES AS PRECEPTORS.

23. Aparabhāge Sivalidevi dhaññapuññalakkhaṇasam-
pannaṃ puttaṃ vijāyi. Dīghā-
The fruitful and the vukumāro tissa nāmaṃ karīmsu.
barren mango tree. Tassa vayapattassa Rājā uparajjaṃ
datvā sattavassasahassāni rajjaṃ kāresi. So ekadivasam
uyyānapālena phalāphalesu ceva nānāpupphesu ca ābhaṭesu
tāni disvā tuṭṭho hutvā tassa samānaṃ kāretvā “ samma
uyyānapāla ahaṃ uyyānaṃ passissāmi ; tvaṃ ālaṅkarohi
nan ” ti āha. So “ sādhu devā ” ti sampaṭicchitvā tathā

katvā Rañño paṭivedesi. So hatthikhandhavaragato mahantena parivārena nagarā nikkhamitvā uyyāradvāram pāpuṇi. Tatra ca dve ambā atthi nīlobhāsā ; eko aphalo ; eko phaladharo. So pana atimādhuro. Raññā aggaphalassa aparibhuttattā tato koci phalam gahetum na ussahati. Rājā hatthikhandhavaragato va tato ekam phalam gahetvā paribhuñji. Tassa tam jivhagge ṭhapitamattameva dibbojam viya upaṭṭhāsi. So “ nivattanakāle bahum khādisāmī ” ti cintesi. Raññā aggaphalam paribhuttan ti ūatvā Uparājānam ādim katvā antamaso hatthimeṇḍa-assameṇḍādayo pi phalam gahetvā paribhuñjimsu. Aññe phalam alabhantā daṇḍehi sākham bhinditvā nipanna-kamsu. Rukkho obhaggavibhaggo aṭṭhāsi. Itaro pana maṇipabbato viya vilāsamāno ṭhito.

24. Rājā uyyānā nikkhamanto tam disvā “ idam kan ”
 ti amacce pucchi. “ Devena
 The Moral and its
 result aggaphalam paribhuttan ti mahā-
 janena vilumpito devā ” ti āhamsu.

“ Kinnu kho bhane imassa pana neva pattam vā vaṇṇo vā khīṇo ” ti. “ Aphalatāya na khīṇo davā ” ti. Tam sutvā Rājā samvegam paṭilabhitvā “ ayam rukkho nipphalatāya nīlobhāso ṭhito ; ayam pana saphalatāya obhaggo ṭhito ; idampi rajjam saphalarukkhasadisam ; pabbajjā pana nipphalarukkhasadisā ; sakiñcanasseva bhayam nākiñcanassa ; tasmā aham phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkhasadiso bhavissāmi ; imam sampattim cajitvā nikkhamma pabbajissāmi ” ti daḥham samādānam katvā manam adhiṭṭhabhitvā nagaram pavisitvā pāsādadvāre ṭhito va Senāpatim pakkosāpetvā “ Senāpati ajjato paṭṭhāya bhattahārakañceva mukhoda-kadantakatṭhadāyakañca uppaṭṭhakam ṭhapetvā aññe mam daṭṭhum mā labhantū ” ti āha. Atha porāṇakavinicchayāmacce ca pakkosāpetvā “ tāta tumhe rajjam anusāsatha ; aham ito paṭṭhāya upari pāsādatale samaṇadhammam

karissāmi” ti vatvā pāsādamārūyha ekako va samaṇa-dhammaṃ akāsi.

VIII. FOUR MONTHS OF SECLUSION.

25. Evaṃ gate kāle mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā
Public inquiries. Mahāsattaṃ adisvā “na no Rājā
purāṇako viya hoti” ti vatvā gātha dvayamāha :—

- (1) Aporāṇaṃ vata bho Rājā
sabbabhummo disampati ;
na ca nacce nisāmeti
na gīte kurute mano.
- (2) Na mige nāpi uyyāne
nāpi haṅse udikkhati ;
mūgo va tuṅhibhūtosī ;
na atthamanusāsati ti.

26. Rājā kāmāsu analliyantena vivekaninnena cittena
attano kulupakapaccekabuddhe
The Bodhisat contem- plates his Spiritual Teachers. anussaritvā “ko nu kho me tesāṃ
silādiguṇayuttānaṃ akiñcanānaṃ
vasanaṭṭhānaṃ ācikkhissati” ti tīhi gāthāhi udānaṃ
udānesi : —

- (1) Sukhakāmā rahosilā
vadhābandhā upārutā
kassa nu ajja ārāme
dāharā vuḍḍhā ca acchara.
- (2) Atikkantavanathā dhīrā
namo tesāṃ mahesinaṃ
ye ussukamhi lokamhi
viharanti anussukā.
- (3) Te chetvā maccuno jālaṃ
tantaṃ māyāvino daḷhaṃ
santālayantā gacchanti :
ko nesāṃ gatiṃ pāpaye ti.

27. Tassa pāsāde yeva samaṇadhammaṃ karoutassa
 cattāro māsā atītā. ' Athassa
 Contemplation of
 royal magnificence. ativiya pabbajjāya cittaṃ nami.
 Agāraṃ Lokantanirayo viya
 khāyati. Tayo bhavā ādittā viya upaṭṭhahimsu. So
 pabbajjābhimukhena cittaṃ " kadā nu kho imaṃ
 Sakkabhavanaṃ viya alaṅkatapaṭiyattaṃ Midhilaṃ
 pahāya Himavantaṃ pavisitvā pabbajitavesaṃ gahaṇakālo
 mayhaṃ bhavissati " ti cintetvā Midhilavaṇṇanaṃ nāma
 ārabhi :—

- (1) Kadāhaṃ Midhilaṃ phītaṃ
 Midhilā. vibhattaṃ bhāgasomitaṃ
 pahāya pabbajissāmi ;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- (2) Kadāhaṃ Midhilaṃ phītaṃ
 visālaṃ sabbato pabhaṃ
 pahāya pabbajissāmi ;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- (3) Kadāhaṃ Midhilaṃ phītaṃ
 bahupākāratoranaṃ
 pahāya pabbajissāmi ;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- (4) Kadāhaṃ Midhilaṃ phītaṃ
 daḷhamatṭhalakoṭṭhakaṃ
 pahāya pabbajissāmi ;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- (5) Kadāhaṃ Midhilaṃ phītaṃ
 suvibhattaṃ mahāpathaṃ
 pahāya pabbajissāmi ;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- (6) Kadāhaṃ Midhilaṃ phītaṃ
 suvibhattantarāpaṇaṃ
 pahāya pabbajissāmi ;
 taṃ kudāssu bhavissati.

(7) Kadāham̐ Midhilaṃ phītaṃ
gavassarathapīḷitaṃ
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(8) Kadāham̐ Midhilaṃ phītaṃ
ārānavanamaḷiniṃ
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(9) Kadāham̐ Midhilaṃ phītaṃ
uyyānavanamaḷiniṃ
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(10) Kadāham̐ Midhilaṃ phītaṃ
pāsādavanamaḷiniṃ
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(11) Kadāham̐ Midhilaṃ phītaṃ
tipuraṃ rājabandhuniṃ
māpitaṃ Somanassena
Vedehena yasassinā
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

Videha.

(12) Kadāham̐ Videhe phīte
nicite dhammarakkhite
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(13) Kadāham̐ Videhe phīte
ajeyye dhammarakkhite
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

The Inner
Palace.

(14) Kadāham̐ antepuraṃ rammaṃ
vibhattaṃ bhāgasomitaṃ
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (15) Kadāhaṃ antepuraṃ rammaṃ
sudhāmatikalepanaṃ
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (16) Kadāhaṃ antepuraṃ rammaṃ
sucigandhamanoramaṃ
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- The Pin-
naced
Palaces.
- (17) Kadāhaṃ kūṭāgāre ca
vibhatte bhāgasomite
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (18) Kadāhaṃ kūṭāgāre ca
sudhāmatikalepanaṃ
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (19) Kadāhaṃ kūṭāgāre ca
sucigandhe manorame
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (20) Kadāhaṃ kūṭāgāre ca
litte candanaphussite
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- The Golden
Bedsteads,
&c.
- (21) Kadāhaṃ suvaṇṇapallaṅke
goṇake cittasanthate
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (22) Kadāhaṃ maṇipallaṅke
goṇake cittasanthate
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- Royal Gar-
ments.
- (23) Kadāhaṃ kappāsaṃ koseyyaṃ
khomakoṭumbarāni ca
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.

- The Lotus Lake.**
- (24) Kadāhaṃ pokkharāṇi rammā
cakkavhakapakūjitā
maṇḍālakehi sañchannā
padumuppalakehi ca
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- Elephants.**
- (25) Kadāhaṃ hatthigumbe ca
sabbālaṅkārabhūsite
suvanṇakacche mātaṅge
hemakappanivāsase

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
tomaraṅkusapāṇibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- Horses.**
- (26) Kadāhaṃ assagumbe ca
sabbālaṅkārabhūsite
ājāṇiyā va jātyā
sindhava sīghavāhane

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
indiyacāpadhāribhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- Chariots.**
- (27) (a) Kadāhaṃ rathaseniyo
sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyagghe
sabbalaṅkārabhūsite

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (b) Kadāhaṃ suvaṇṇarathe
sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagghe
sabbalaṅkārabhūsite

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (c) Kadāhaṃ sajjhurathe ca
sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagghe
sabbalaṅkārahūsīte

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (d) Kadāhaṃ assarathe ca
sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagghe
sabbalaṅkārahūsīte

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (e) Kadāhaṃ oṭṭharathe ca
sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagghe
sabbalaṅkārahūsīte

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (f) Kadāhaṃ goṇarathe ca
sannaddhe ussitaddhaje
dīpo atho pi veyyagghe
sabbalaṅkārahūsīte

ārūḷhe gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (g) Kadāham̄ ajarathe ca
sannaddhe ussitaddhaje
dīpo atho pi veyyagghe
sabbālaṅkārahūsīte

ārūlḥe gamanīyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṁ kudāssu bhavissati.
- (h) Kadāham̄ meṇḍarathe ca
sannaddhe ussitaddhaje
dīpo atho pi veyyagghe
sabbālaṅkārahūsīte

ārūlḥe gamanīyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṁ kudāssu bhavissati.
- (i) Kadāham̄ migarathe ca
sannaddhe ussitaddhaje
dīpo atho pi veyyagghe
sabbālaṅkārahūsīte

ārūlḥe gamanīyebhi
cāpahatthehi vammibhi
pahāya pabbajissāmi;
taṁ kudāssu bhavissati.
- (28) (a) Kadāham̄ hatthārūlḥe ca
Elephant
and Horse
Riders. sabbālaṅkārahūsīte
nīlavammidhare sūre
tomaraṅkusapāṇino
pahāya pabbajissāmi;
taṁ kudāssu bhavissati.
- (b) Kadāham̄ assārūlḥe ca
sabbālaṅkārahūsīte
nīlavammidhare sūre
indiyācāpadhārino

pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(29) Kadāhaṃ dhanuggahe ca
Archers. sabbālaṅkārabhūsite
nīlavammidhare sūre
cāpahatthe kalāpino
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(30) (a) Kadāhaṃ Rājaputte ca
Royal Princes. sabbālaṅkārabhūsite
citravammidhare sūre
kañcanāveḷadhārino
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(b) Kadāhaṃ ariyagaṇe
The Vener- vatthabandhe alaṅkate
able Com- haricandanalittaṅge
munity. Kāsikuttamadhārino
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(c) Kadāhaṃ amaccagaṇe
Ministers. sabbālaṅkārabhūsite
pītavammidhare sūre
purato gacchumālino
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(31) (a) Kadāhaṃ sattasatā bhariyā
The Royal sabbālaṅkārabhūsitā
Consorts. pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(b) Kadāhaṃ sattasatā bhariyā
susaññā tanumajjhimā
pahāya pabbajissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (c) Kadāhaṃ sattasatā bhariyā
 assavā piyabhāṇinī
 pahāya pabbajissāmi;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- (32) . Kadāhaṃ satabalaṃ kaṃsaṃ
 sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
 pahāya pabbajissāmi;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- The Golden
 Plate.
- (33) Kadāssu maṃ hatthigumbā
 sabbālaṅkārabhūsitā
 suvaṇṇakacchā mātaṅgā
 hemakappanivāsasā
 ārūḥā gamaṇiyebhi
 tomaraṅkusapaṇibhi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- The
 Elephants
- (34) Kadāssu maṃ assagumbā
 sabbālaṅkārabhūsitā
 ājāniyā va jātiyā
 sindhavā sīghavāhanā
 ārūḥā gamaṇiyebhi
 indiyācāpadhāribhi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- The Horses.
- (35) Kadāssu maṃ rathaseniyo
 sannaddhā ussitaddhajā
 dīpā atho pi veyagghā
 sabbālaṅkārabhūsitā
 ārūḥā gamaṇiyebhi
 cāpahatthehi vammibhi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti;
 taṃ kudāssu bhavissati.
- The Chariots.
- (b) Kadāssu maṃ suvaṇṇarathā
 sannaddhā ussitaddhajā

dīpā atho pi veyagghā
sabbālaṅkārahūsitā

ārūḷhā gamaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantam̐ mam̐ nānuyissanti
tam̐ kudāssu bhavissati.

- (c) Kadāssu mam̐ sajjhurathā
sannaddhā susitaddhajā
dīpā atho pi veyagghā
sabbālaṅkārahūsitā

ārūḷhā gamaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantam̐ mam̐ nānuyissanti ;
tam̐ kudāssu bhavissati.

- (d) Kadāssu mam̐ assarathā
sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā
sabbālaṅkārahūsitā

ārūḷhā gamaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantam̐ mam̐ nānuyissanti
tam̐ kudāssu bhavissati.

- (e) Kadāssu mam̐ oṭṭharathā
sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā
sabbālaṅkārahūsitā

ārūḷhā gamaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantam̐ mam̐ nānuyissanti
tam̐ kudāssu bhavissati.

- (f) Kadāssu mam̐ goṇarathā
sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā
sabbālaṅkārahūsitā

ārūḥā gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantaṁ maṁ nānuyissanti;
taṁ kadāssu bhavissati.

- (g). Kadāssu maṁ ajarathā
sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā
sabbālaṅkārabhūsitā

ārūḥā gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantaṁ nānuyissanti;
taṁ kudāssu bhavissati.

- (h) Kadāssu maṁ meṇḍarathā
sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā
sabbālaṅkārabhūsitā

ārūḥā gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantaṁ nānuyissanti;
taṁ kudāssu bhavissati.

- (i) Kadāssu maṁ migarathā
sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā
sabbālaṅkārabhūsitā

ārūḥā gāmaṇiyebhi
cāpahatthehi vammibhi
yantaṁ nānuyissanti;
taṁ kadāssu bhavissati.

- (36) (a) Kadāssu maṁ hatthārūḥā
sabbālaṅkārabhūsitā
nīlavammidharā sūrā
tomaraṅkusapāṇino
yantaṁ maṁ nānuyissanti;
taṁ kudāssu bhavissati.

The
Elephant
and Horse
Riders.

- (b) Kadāssu maṃ assārūḥā
sabbālaṅkārahūsitā
nīlavammidharā sūrā
indiyacāpadhārino
yantaṃ maṃ nānuyissanti;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (37) Kadāssu maṃ dhanuggahā
The Archers. sabbālaṅkārahūsitā
nīlavammidharā sūrā
cāpahatthā kalāpino
yantaṃ maṃ nānuyissanti;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (38) (a) Kadāssu maṃ Rājaputtā
The Royal Princes. sabbālaṅkārahūsitā
citravammidharā sūrā
kañcanāveladhārino.
yantaṃ nānuyissanti;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (b) Kadāssu maṃ ariyagaṇā
The Venerable Community. vatthabandhā alaṅkatā
haricandalittāṅgā
Kāsikuttamadhārino
yantaṃ maṃ nānuyissanti;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (39) Kadāhaṃ amaccagaṇe
Ministers. sabbālaṅkārahūsitā
pītavammidhare sure
pūrato gacchamālino
pahāya pabbajissāmi;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (40) (a) Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā
The Royal Consorts. sabbālaṅkārahūsitā
yantaṃ maṃ nānuyissanti;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (b) Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā
susaññā tanumajjhimā

yantaṃ maṃ nānuyissanti ;
taṃ kudāssu bhavissati.

- (c) Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā
assavā piyabhāṇinī
yantaṃ maṃ nānuyissanti ;
taṃ kudāssu bhavissati.

(41) (a) Kadāhaṃ pattaṃ gahetvāna
muṇḍo saṅghāṭipāruto.
piṇḍikāya carissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.

The Pro-
spective Life
of a Holy
Monk.

- (b) Kadāhaṃ paṃsukūlānaṃ
ujjhitthānaṃ mahāpathe
saṅghāṭim dhārayissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (c) Kadāhaṃ sattāhasammeghe
ovaṭṭo allacīvaro
piṇḍikāya carissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (d) Kadāhaṃ sabbattha gantvāna
rukkhā rukkhaṃ vanā vanaṃ
anapekkho gamissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (e) Kadāhaṃ giriduggesu
pahīnabhayabheravo
adutiyo gamissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (f) Kadāhaṃ vīṇāvirujjhiko
sattatantiṃ manoramamaṃ
cittaṃ ujum karissāmi ;
taṃ kudāssu bhavissati.
- (g) Kadāhaṃ rathakāro va
parikantaṃ upāhanaṃ
kāmasaññyojane chetvā
ye dibbe ye ca mānuse ti.

IX. THE DIE IS CAST.

42. So kira dasavassasahassāyukakāle 'nibbatto
 sattavassasahassāni rajjam kāretvā
 The King assumes the garb of a Monk. tivassasahassāvasiṭṭhe āyumi
 pabbajito. Pabbajanto panesa
 uyyānadvāre ambarukkhassa diṭṭhakālato paṭṭhāya cattāro
 māse agāre vasitvā "imamhā vesā pabbajitaveso
 varataro" ti "pabbajissāmī" ti cintetvā upaṭṭhakam
 rahassena āṇāpesi "tāta kiñci ajānāpetvā antarāpaṇato
 kāsāyavatthāni ceva mattikapattañca kiṇitivā āharā" ti.
 So tathā akāsi. Rājā kappakam pakkosāpetvā kesamas-
 sum oharāpetvā kappakassa gāmavaram datvā kappakam
 uyyojetvā ekam kāsāvam nivāsetvā ekam pārupitvā
 ekam amse katvā mattikāpattampi thavikāya osāretvā
 amse laggesi. Tato kattaradaṇḍam gahetvā mahātale
 katipaye vāre Paccekabuddhalihāya aparāparam
 caṅkami.

43. So tam divasam tattheva vasitvā punadivase
 suriyuggamanavelāya pāsādā otari-
 tum ārabhi. Tadā Sivalidevī tā
 The surprise of the Queens and citizens. sattasatā vallabhitthiyo pakkosā-
 petvā "ciram diṭṭho no Rājā; cattāro māsā atitā; ajja
 nam passissāma; sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā yathābalaṃ
 itthikuttahāsavilāse dassetvā kilesabandhanena bandhitum
 vāyameyyāthā" ti vatvā alaṅkatapaṭiyattāhi tāhi
 saddhim "Rājānam passissāmī" ti pāsādam abhiruhanti
 tam otarantam disvā pi na sañjāni. "Raṅṅo ovādam dātum
 āgato Paccekabuddho bhavissati" ti saññāya vanditvā
 ekamantam atṭhāsi. Mahāsatto pi pāsādā otari. Itarā
 pi pāsādam abhiruhitvā sirisayanpiṭṭhe bhamaravaṇ-
 ṇakese ca pasādhanabhaṇḍaṅca disvā "na so Paccekabud-
 dho; amhākam piyasāmiko bhavissati; etha nam yācitvā
 nivattāpessāmā" ti mahātālā otarivā rājaṅgaṇam

sampāpuṇiṃsu. Pāpuṇitv, ca pana sabbāhi tāhi saddhim, kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā ubho hi hatthehi uraṃ sambāhitvā “kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha Mahārājā” ti atikāruññaṃ paridevamānā Rājānaṃ anubandhiṃsu. Sakalanagaram saṅkhubhitaṃ ahosi. Te pi “Rājā kira no pabbajito; kuto puna evarūpaṃ dhammīkarājānaṃ labhissāmā” ti rodamānā Rājānaṃ anubandhiṃsu.

44. Tatra tāsāṃ itthīnaṃ paridevanañceva paridevantiyo pi tā pahāya Rañño gamanañca āvikaronto Satthā āha :—

The lamentations of the 700 ladies.

(1) Tā ca sattasatā bhariyā
sabbālaṅkārabhūsitā
bāhā paggayha pakkandum
“kasmā no vijahissasi.”

(2) Tā ca sattasatā bhariyā
susaññā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkandum
“kasmā no vijahissasi.”

(3) Tā ca sattasatā bhariyā
assavā piyabhāṇinī
bāhā paggayha pakkandum
“kasmā no vijahissasi.”

(4) Tā ca sattasatā bhariyā
sabbālaṅkārabhūsitā
hitvā sampadavi Rājā
pabbajjāya purakkhato.

(5) Tā ca sattasatā bhariyā
susaññā tanumajjhimā
hitvā sampadavi Rājā
pabbajjāya purakkhato.

- (6) Tā ca sattasatā bhariyā
 assavā piyabhāṇinī
 hitvā sampadavi Rājā
 pabbajjāya purakkhato.
- (7) Hitvā satabalaṃ kaṃsaṃ
 sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
 aggabi mattikāpattaṃ ;
 taṃ dutiyābhiseccānaṃ ti.

X. THE DEVICES OF SĪVALIDEVĪ.

45. Sivalidevī pi paridevamānā Rājānaṃ nivattetuṃ
 asakkonti "attheso upāyo" ti
 A conflagration. cintetvā Mahāsenaguttaṃ pakkosā-

petvā "tāta Rañño purato gamanadisābhāge jīṇṇaghara-jīṇṇa-
 ṇasālādīsu aggim dehi ; tiṇapaṇṇāni saṃharitvā tasmim
 tasmim ṭhāne dhūmaṃ kārehī" ti āṇāpesi. So tathā
 akāsi. Sā Rañño saṅkhamuttaṃ gantvā pādesu patitvā
 Midhilāya ādittabhāvaṃ ārocenti gāthadvayamāha :—

- (1) Bhesmā aggismā jālā ;
 kosā ḍayhanti bhāgasā ;
 rajataṃ jātārūpaṇca
 muttā veluriyā bahū.
- (2) Maṇiyo saṅkhamuttaṃ
 vatthakaṃ haricandanaṃ
 ajinaṃ dantabhaṇḍaṇca
 lohaṃ kāḷāyasaṃ bahum :
 ehi Rāja nivattassu ;
 mā te taṃ vinassa dhanan ti.

Atha Mahasātto "Devi kiṃ kathesi ; yesaṃ kiṇcaṇaṃ
 atthi tesāṃ taṃ ḍayhati ; mayhaṃ paṇa akiṇcaṇaṃ" ti
 dipento gāthamāha :—

Susukham vata jīvāma
yesam no natthi kiñcanam ;
Midhilaṃ dayhamānāya
na me kiñci aḍayhathā ti.

Evañca pana vatvā Mahāsatto uttaradvārena nikkhami.

46. Tā pissa sattasatā bhariyā nikkhamimsu. Puna

A mock anarchy. Sivalidevī ekam upāyam cintetvā

“gāmaghātakarattḥvilumpana
kāram viya dassethā” ti amacce āṇāpesi. Tam khaṇam
yeva āvuddhahatthā purisā tato tato ādhāvantā paridhā-
vantā vilumpante viya sarīre lākhārasam siñcitvā laddhap-
pahāre viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya
ca Rañño dassesum. Mahājanā ukkosimsu “Mahārāja
tumhesu dharantesu yeva rattham vilumpanti mahājanam
ghātenti” ti. Atha Devī pi Rājānam vanditvā nivatta-
natthāya gāthamāha :—

Aṭaviyo samuppannā ;
rattham vidhamsayanti tam ;
ehi Rāja nivattassu
mā rattham vinassa idan ti.

Athassā tam katham sutvā Mahāsattassa etadahosi
“mayi dharante yeva corā utthāya rattham vidhamsanto
nāma natthi; Sivalideviyā kiriyā esā bhavissatī” ti
cintetvā tam appaṭibhāṇam karonto āha :—

- (1) Susukam vata jīvāma
yesam no natthi kiñcanam ;
ratthe vilumpamānamhi
na me kiñci ahāyatha.
- (2) Susukham vata jīvāma
yesam no natthi kiñcanam ;
pītibhakkhā bhavissāma
Devā Abhassarā yathā ti.

Evam vutte pi mahājano Rājānam anubandhi yeva.

47. Athassa etadahosi “ayam mahājano nivattitum
na icchatī; nivattessāmi nan” ti

The King's counter
device.

cintetvā adḍhagāvutamattam gata-
kāle nivattitvā mahāmagge t̥hito

va amacce pucchi “kassidam rajjan” ti. “Tumhākām
devā” ti vutte “tena hi idam lekham antarāyam karon-
tassa rājādaṇḍam karothā” ti kattaradaṇḍena tiriyaṃ
lekham ākaḍḍhi. Tena tejavatā Raññā kataṃ lekham
koci antarāyam kātum nāsakkhi. Mahājano lekham
ussisake katvā balavaparidevaṃ paridevi. Devī pi tam
lekham antarāyam kātum asakkonti Rājānam piṭṭhim
datvā gacchantam disvā sokam sandhāretum asakkonti
uram paharitvā mahāmagge tiriyaṃ patitvā parivatta-
mānā agamāsi. Mahājano “lekhāsāmikehi lekham
bhinnā” ti vatvā Deviyā gatamagge yeva gato. Atha
Mahāsatto pi uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī
pi sabbam senāvāhanam ādāya tena saddhim yeva gatā.
Rājā mahājanam nivattetum asakkonto yeva saṭṭhiyojana-
maggam gato.

XI. THE HERMIT NĀRADA.

48. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavante Suvanna-
gubhāyam vasati. Abhiññājhānasu-

Nārada accosts Mahā-
Janaka.

kkena vitināmento · sattāham
atikkametvā jhānasukhato vuṭṭh-

āya “aho sukham, aho sukhan” ti udānam udānesi. So
“atthi nu kho koci Jambudīpatale imam sukham
pariyesanto” ti dibbacakkhunā olokento Mahājanakam
buddhaṅkuraṃ disvā “mahābhinikkhamanam nikkhanto
pi Sivalidevīpamukham mahājanam nivattetum na
sakkoti; antarāyam pissa kareyya; idāni gantvā bhiyyo-
somattāya dalhasamādānattham ovādam dassāmi” ti

cintetvā iddhibalena gantvā Rañño purato ākāse t̥hito va
tassa uasāham janetum imam gāthamāha :—

Kimheso mahanto ghoso ;
kā nu gāmeva kīliyā ;
samanantveva pucchāmi
kattheso abhisato jano ti.

Tassa tam sutvā Rājā āha :—

Mamam ohāya gacchantam
ettheso abhisato jano ;
sīmātikkanamanam yantam
munimonassapattiyā
missam nandīhi gacchantam
kim jānamanupucchasi ti.

49. Athassa so dalhasamādānatthāya puna gātha-
māha :—
A discourse on the dangers attending a
holy friar.

Māssu tiṇṇo amaññittha
sarīram dhārayam imam ;
atīraṇeyyam yamidam
bahūhi paripanthayo ti.

Tato Mahāsatto tassa vacanam sutvā paripantho
pucchanto āha :—

Ko nu me paripanthassa
mama evam vihārino
yo neva diṭṭhe nādiṭṭhe
kāmanamabhipatthaye ti.

Athassa so paripantho dassento gāthamāha :—

Niddā tandī vijambhitā
aratī bhattasammado
āvasanti sarīratthā
bahū hi paripanthayo ti.

Athassa Mahāsatto thutiṃ karonto gāthamāha :—

Kalyāṇaṃ vata maṃ bhavaṃ
Brāhmaṇamanusāsati ;
Brāhmaṇaṃ teva pucchāmi
ko nu tvamasī mārisā ti.

Tato tāpaso āha :—

- (1) Nārado iti me namaṃ ;
Kassapo iti maṃ vidū ;
bhoto sakāse āgacchīṃ
“ sādhu sabbhi samāgamo.”
- (2) Tassa te sabbo ānando ;
vihāro upavattatu ;
yaṃ ūnantaṃ paripūrehi
khantiyā upasamena ca.
- (3) Pasāraya sannatañca ;
unnatañca pasāraya ;
kammaṃ vijjañca dhammañca
sakkatvāna paribbajan ti.

Evam so Mahāsattaṃ ovaditvā ākāseṇa sakaṭṭhāna-
meva gato.

XII. THE HERMIT MIGĀJINA.

50. Tasmīṃ gate aparo pi Migājino nāma tāpaso

Migājina questions
Mahājanaka's religi-
ous motives.

tattheva samāpattito vuṭṭhāya
olokento Bodhistattaṃ disvā
“ mahājanaṃ nivattanattaya

tassa ovādaṃ dassāmi” ti tattheva gantvā ākāse attānaṃ
dassento āha :—

- (1) Bahū hatthī ca asse ca
nagare janapadāni ca
hitvā Janaka pabbajito
kapāle ratimajjhagā.

- (2) Kiccanu te janapadā
mittāmaccā ca nātakā
dubbhimakāmsu Janaka ;
kasmā te taṃ aruccatthā ti.

Tato Mahāsatto āha :—

Na Migājina jātucche
ahaṃ kiñci kudācanaṃ
adhammena jine nātira
na oāpi nātayo maman ti.

Evamassa pañham paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena
pabbajito taṃ dassento āha :—

Disvāna lokavattantaṃ
khajjantaṃ kaddamīkataṃ
haññare bajjhare cettha
yattha sanno puthujjano
etāhaṃ upamaṃ katvā
bhikkhukosmi Migājina ti.

51. Tato tāpaso taṃ kāraṇaṃ vitthārato sotukāmo
The real Preceptors hutvā gāthamāha :—
of the King.

Ko nu te Bhagavā satthā ;
kassetāṃ vacanaṃ suci ;
na hi kappaṃ vā vijjāṃ vā
paccakkhāya rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ
yathā dukkhassatikkamo ti.

Mahāsatto āha :—

Na Migājina jātucche
ahaṃ kiñci kudācanaṃ
Samaṇaṃ Brāhmaṇaṃ vāpi
sakkatvā anupāvisin ti.

Evañca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito
paṭṭhāya dīpento āha :—

- (1) Mahatā cānubhāvena
gacchanto siriyaṃ jalaṃ
gīyamānesu gītesu
vajjamānesu vaggusu
- (2) turīyatālasaṅghuṭṭhe
sammataḷasamāhite
sa Migājinaṃ maddakkhiṃ
phalaṃ ambaṃ tirocchadaṃ
hataṃ manāsaṃ manussehi
phalakāmehi jantubhi.
- (3) So khohantaṃ siriṃ hitvā
orohitvā Migājina ;
mūlaṃ ambassupāgacchiṃ
phalino nipphalassa ca.
- (4) Phalaṃ ambaṃ hataṃ disvā
viddhaṃ vinalīkataṃ
atthakaṃ itaraṃ ambaṃ
nīlobhāsaṃ manoramaṃ—
- (5) “ Evameva nūnamhe hi
issare bahukaṇṭake
amittā no vadhissanti
yathā ambo phalo hato.”
- (6) Ajinaṃ hi haññate dīpi ;
nāgo dantebhi haññati ;
dhanamhi dhanino hanti ;
aniketamasandhavaṃ ;
phalo ambo aphalo ca
te satthāro ubho mamaṃ ti.

Taṃ sutvā Migājino “ appamatto hohi ” ti Rañño
ovādaṃ datvā sakatṭhānameva gato.

XIII. ON AND ON.

52. Tasmim gate Sivalidevi Rañño pādamūle pativā

The Bodhisat advises āha :—
Sivalidevi to adopt
the ascetic life.

- (1) Sabbo jano pabyādhito
Rājā pabbajito iti
hatthārohā anīkaṭṭhā
rathikā pattikārakā.
- (2) Assāsavitvā janataṃ
ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
puttaṃ rajje ṭhapetvāna
atha pacchā pabbajissasī ti.

Tato Bodhisatto āha :—

Cattā mayā janapadā
mittāmaccā ca nātakā ;
santi puttā Videhānaṃ ;
Dighāvu raṭṭhavaddhano ;
te rajjaṃ kārayissanti
Midhilāya pajāpatī ti.

Devī āha—“ Deva tumhesu tāva pabbajitesu ahaṃ kiṃ
karomi.” Atha naṃ so “ bhadde ahaṃ taṃ anusikkhāmi ;
vacanaṃ me karohī ” ti vatvā gāthamāha :—

- (1) Ehi taṃ anusikkhāmi
yaṃ vākyam mama rucati ;
rajjaṃ tuvaṃ kārayasi
pāmaṃ duccharitaṃ bahuṃ
kāyena vācā manasā
yena gacchasi duggatiṃ
- (2) Paradinnakena paranitṭhitena
piṇḍena yāpehi ; sa dhīradhammo ti.

53. Evam Mahāsatto tassā ovādam adāsi. Tesam
 aññamaññam sallapantānam gac-
 chantānaññeva suriyo atthaṅgato.
 The discarded meat. Devī paṭirūpaṭṭhāne khandhāvāram katvā nivāsāpesi.
 Mahāsatto pi ekam rukkhāmulam upāgato. So tatthā
 rattim vasitvā punadivase sarīrapaṭijagganam katvā
 maggam paṭipajji. Devī pi “senā pacchato va āgacchatū”
 ti vatvā tassa pacchato ahosi. Te bhikkhācāra-
 velāya Thūnam uāma nagaram pāpuṇimsu. Tasmim
 khaṇe antonagare eko puriso sūṇato mahantam
 maṁsakhaṇḍam kiṇitvā sūlena aṅgāresu
 pacāpetvā nibbānapanathāya phalaka-
 koṭiyam ṭhapetvā aṭṭhāsi. Tassa aññā-
 vihitassa eko sunakho tam ādāya
 palāyi. So ñatvā tam anu-
 bandhanto yāva bahidakkhiṇadvāram
 gantvā nibbindo nivatti. Rājā ca
 Devī ca sunakhassa purato gacchantā
 dvidhā ahesum. So bhayena maṁsakhaṇḍam
 chaṭṭetvā palāyi.

54. Mahāsatto tam maṁsam disvā cintesi—“ayam
 sunakho chaṭṭetvā anapekkho
 A lesson to be drawn from a dog's leavings. palāto; añño pissa sāmiko na
 paññāyati; evarūpo anavajjo;
 paṁsukūlapiṇḍapāto nāma natthi; paribhuñjissāmi nan”
 ti. So mattikapattam nīharitvā tam maṁsakhaṇḍam
 ādāya puñchitvā patte pakkhipitvā udakaphāsukaṭṭhānam
 gantvā paribhuñjitum ārabhi. Tato Devī “sace esa
 rajjenatthiko bhaveyya evarūpaṁ jiguccham paṁsu-
 kulikaṁ sunakhucchiṭṭhakaṁ na khādeyya; sace
 khādeyya idānesa amhākaṁ sāmiko na bhavissatī” ti
 cintetvā “Mahārāja evarūpaṁ jiguccham khādasī” ti
 āha. “Devī tvaṁ andhabālatāya imassa piṇḍapātassa
 visesanam na jānāsī” ti tasseva patitaṭṭhānam pacca-
 vekkhitvā amataṁ viya paribhuñjitvā mukhaṁ vikkhā-
 etvā hatthe dhovati. Tasmim khaṇe Devī nindamānā
 āha :—

Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
 ajuṭṭhamāriva khudāya miyye—
 na tveva piṇḍaṃ luḷitaṃ anariyaṃ
 kulaputtarūpo sappuriso na seve :
 tayidaṃ na sādhu tayidaṃ na suṭṭhu
 sunakhucchiṭṭhakaṃ Janaka bhuñjase tuvan ti.

Mahāsatto āha :—

Na cāpi me Sīvali so abhakkho
 yaṃ hoti cattaṃ gihino sunakhssa vā ;
 ye keci bhogā idha dhammaladdhā
 sabbo so bhakkho anavajjo ti vutto ti.

55. Evaṃ te aññaṃaññaṃ kathentā va 'Ṭhūnaṃ nama

nagaradvāraṃ sampāpuṇimsu.
 A moral in a pair of Tara dārikāsu kilautisu ekā
 bracelets. kumārikā khuddakakapālena

vālukāṃ papphoteti. Tassā ekasmim hatthe ekāṃ
 valayaṃ, ekasmim dve valayāni. Tāni aññaṃaññaṃ
 saṅghaṭṭenti. Itaraṃ nisaddaṃ. Rājā taṃ kāraṇaṃ
 ñatvā “ Sīvalidevī mama pacchato carati ; itthi ca nāma
 pabbajitassa malaṃ ; ‘ayaṃ pabbajitvā pi bhariyaṃ
 jahitum na sakkotī’ ti garahissanti maṃ ; sacāyaṃ
 kumārikā paṇḍitā bhavissati Sīvalideviyā nivattanakāra-
 ṇaṃ kathessati ; imissā kathaṃ sutvā Sīvalideviṃ
 uyyojessāmi ” ti cintetvā āha : —

Kumārike upaniseniye
 niccaṃ niggaḷamaṇḍite
 kasmā te eko bhūjo sanati
 eko te na sanati bhūjo ti.

Kumārikā āha :—

(1) Imasmim me samaṇa hatthe
 paṭimukkā dunidharā ;
 saṅghaṭṭā jāyate saddo ;
 dutiyasseva sā gati.

(2) Imasmiṃ me samaṇa hatthe
paṭimukko ekanīdharo ;
so adutiyo no sanati
munibhūto va tiṭṭhati.

(3) Vivādappatto dutiyo ;
keneko vivadissati ;
tassa te saggakāmassa
ekattamuparocitan ti.

56. So tassa kumārikāya vacanam̐ sutvā paccayam̐
An earnest appeal to labhitvā Deviyā saddhim̐ kathento
part company. āha :—

(1) Suṇāsi Sīvali; kathā
kumāriyā paveditā ;
pesiyā maṃ garahitto :
dutiyasseva sā gati.

(2) Ayam̐ dvedhāpatho bhadde
anuciṇṇo pathāvibhi ;
tesam̐ tvam̐ ekam̐ gaṇhāhi ;
ahamekam̐ punāparam̐.

(3) Neva maṃ tvam̐ pati me ti ;
māham̐ bhariyā ti vā punā ti.

Sā tassa vacanam̐ sutvā “ Deva tumhe uttamadakkhiṇa-
maggam̐ gaṇhatha ; aham̐ vāmamaggam̐ gaṇhissāmī ” ti
vatvā thokam̐ gantvā sokam̐ sandhāretum̐ asakkontī
punāgantvā raññā saddhim̐ kathentā ekato va nagaram̐
pāvisi. Tamattham̐ pakāsento Satthā upaddham̐ gātha-
māha :—

Imameva katharū kathayantā
Thūnam̐ nagarupāgamun ti.

57. Pavisitvā ca pana Mahāsatto piṇḍāya caranto
usukārassa gehadvāram̐ patto.
The Fletcher's Sīvalidevi pi ekantam̐ aṭṭhāsi.
Allegory. Tasmim̐ samaye so usukāro
aṅgāarakapalle usum̐ tāpetvā kañcikenā temetvā ekam̐

akkhim nimmiletvā ekena akkhinā olokento ujum karoti.
 Tam disyā Mahāsatto cintesi—“ sacāyam paṇḍito bhavis-
 sati maṅgham ekāṃ kāraṇam kathessati; pucchissāmi
 nan ” ti. So upasaṅkamitvā pucchati. Tamattham
 pakāsento Satthā āha :—

Koṭṭhake usukārassa
 bhattakāle upaṭṭhite
 tatra ca so usukāro
 ekañca cakkhum niggayha
 jimhamekena pekkhatī ti.

Atha nam Mahāsatto āha :—

Evam no sādhu passasi
 usukāra—suṇohi me—
 yadekam cakkhum niggayha
 jinhamekena pekkhasī ti.

Athassa so kathento āha :—

- (1) Dvīhi samaṇa cakkhūhi
 visālam viya khāyati;
 asampatvā paramam lingam
 nujubhāvāya kappati.
- (2) Ekañca cakkhum niggayha
 jimhamekena pekkhato
 sampatvā paramam lingam
 ujubhāvāya kappati.
- (3) Vivādappatto dutiyo;
 keneko vivadissati;
 tassa te saggakāmassa
 ekattamuparocitan ti.

Evamassa so ovādam datvā tuṅhī ahosi.

58. Mahāsatto pi piṇḍāya caritvā missakabhattam
 saṅkadḍhitvā nagarā nikkhamitvā
 udakaphāsukatṭhāne nisīditvā
 katabhattakicco mukham vikkhā-

Betwixt Love and
 Duty.

letvā pattam thavikāya osāretvā Sivalīdevīm āmantetvā
āha :—

- (1) Suṇāsi Sivali ; kathā
usukārena paveditā ;
pesiyā maṃ garahittho ;
dutiya-seva sā gati.
- (2) Ayaṃ dvedhāpatho bhadde
anuciṇṇo pathāvibhi ;
tesaṃ tvaṃ ekam gaṇhāhi ;
ahamekaṃ punāparaṃ.
- (3) Neva maṃ tvaṃ pati me ti ;
māhaṃ bhariyā ti vā punā ti.

Sā kira “nāvaca tvaṃ pati me ” ti vutte pi Mahāsattam
anubandhi yeva. Rājā naṃ nivattetuṃ na sakkoti.
Mahājano pi anubandhi.

59. Tato pana aṭavi avidūre hoti. Mahāsatto
nilavanarājim disvā taṃ nivattetu-
The broken-hearted kāmo hutvā gacchanto yeva
Queen. maggasamīpe muñjatiṇaṃ addasa.
So tato isikaṃ luñcivā “passasi Sivali idaṃ idha puna
ghaṭetuṃ na sakkoti ; evameva puna mayhaṃ tayā sad-
dhiṃ samvāso nāma ghaṭetuṃ na sakkoti ” ti vatvā
imaṃ upadḍhaṃ gāthamāha.—

Muñjavisikā pabyūlhā ;
ekā vihara Sivalī ti.

So tassā ovādamadāsi. Taṃ sutvā Sivalidevī “itodāni
paṭṭhāya natthi mayhaṃ Mahājanakanarindena saddhiṃ
samvaso ” ti sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti ubho hi
hatthehi uraṃ paharivā mahāmagge pati.

60. Mahāsatto tassā visaññibhāvaṃ ñatvā padaṃ
vikopetvā araññaṃ pāvisi.
Mahājanaka achieves Amaccā āgantvā tassā sarīre
his object. udakena siñcivā hatthapāde

parimajjitvā saññaṃ labhāpesuṃ. Sā “tāta kuhiṃ Rājā”
ti pūcchi, “Nanu tumhe va jānāthā” ti āhaṃsu. Sā
“upadāretha tātā” ti. Te ito cito dhāvitvā vicinantā
pi Mahāsattamā na passimsu. Devī mahāparidevaṃ
paridevitvā Rañño t̥hitat̥thāne cetiyam kāretvā gandha-
mālādīhi pūjetvā nivatti. Mahāsatto pi Himavantam
pavisitvā sattāhabbhantare yeva pañca abhiññā ca at̥tha
samāpattiyo ca nibbattetvā puna manussapatham nāgami.

61. Devi pi usukārena saddhim kathitat̥thāne kumāri-

kāya saddhim kathitat̥thāne

The same Path to the
same Goal.

māsaparibhogat̥thāne Migājineṇa

saddhim kathitat̥thāne Nāradenā

saddhim kathitat̥thāne cāti sabbat̥thānesu cetiyāni kāretvā
gandhamālādīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Midhilaṃ patvā
ambavanuyyāne puttassa abhisekam kāretvā tam senaṅ-
gaparivutam nagaram pavisetvā rajjam kāretvā sayam
isipabbajjam pabbajitvā tathēva uyyāne vasantī kasīṇa-
parikammaṃ katvā jhānam nibbattetvā Brahmaloḥaparā-
yanā ahoṣi. Mahāsatto pi apparihīnajhāno hutvā Brahma-
loḥaparāyano ahoṣi.

Mahājanakajātakam niṭṭhitam.

